

Masteruppsats i offentlig förvaltning HT16

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Kerstin Säthil

Handledare: Carina Abrahamson Lofström

Examinator: Vicki Johansson

Att planera en stad för fler

En diskursanalys av Göteborgs stads arbete för inkluderande stadsbyggnad

Sammanfattning på svenska

Utifrån en teoretisk ram hämtad från genusvetenskapen, intersektionaliteten, queerteorin och genusgeografin analyseras i denna uppsats två av Göteborgs stads ledande dokument för stadsbyggnadskontorets arbete med en socialt hållbar, jämlikt byggd stad. Sedan tidigare saknas forskning på området utifrån en bredare maktanalys än enskilda kategorier som kön eller sexualitet. Genom en diskursanalytisk granskning av ett dokument för barnkonsekvensanalys och ett för social konsekvensanalys (för människor) för att undersöka underliggande maktordningar kunde konstateras att tonen skiljde sig åt häftena emellan. Dokumentet för barn hade en tydligare problemadressering än det för människor. Bägge häftena bidrog till att konstruera dikotomier och till att utesluta vissa grupper och därigenom reproducera en hegemonisk diskurs av vem staden byggs för. Uppsatsen saknar fördjupning i handläggarperspektivet, samt hur staden uppfattas av olika grupper, varför vidare forskning på detta område är föreslagen.

Nyckelord: offentlig förvaltning, stadsplanering, genusvetenskap, queerteori, intersektionalitet, normkritik, genusgeografi, kulturgeografi

Abstract in English

With a theoretical framework based on gender studies, intersectionality, queer theory and gender geography, this thesis analyses two of the main documents in Gothenburg city's work with a socially sustainable, equally built city. There is a lack of research done in the field made with a broader analysis of power than relating to single categories like gender or sexuality. An examining discourse analysis was conducted on one document for children impact assessment and one for social impact assessment (for humans) was done to find underlying power structures. It showed that the tone differs between the documents, and that the document for children was clearer in addressing problems than the one for humans. Both documents contributed to constructing dichotomies and to exclude some groups, and in doing that reproduce the hegemonic discourse of whom the city is built for. The thesis lacks the perspective from the administrators and the perspective on how the city is perceived by different groups of people, why further research on the subject is suggested.

Key words: public administration, urban planning, gender studies, queer theory, intersectionality, human rights, gender geography

Innehåll

<u>Framsida</u>	1
<u>Sammanfattning/abstract (in Swedish and English)</u>	2
<u>Innehållsförteckning</u>	3
<u>1. Inledning</u>	5
1.1 Syfte	7
1.2 Frågeställningar	7
<u>2. Disposition</u>	8
<u>3. Det studerade sammanhanget</u>	8
<u>4. Teoretisk ram</u>	13
4.1 Socialkonstruktionism	13
4.2 Maktrelationer	14
4.3 Intersektionell teori	16
4.4 Genus, kropp och rum – från genusvetenskapligt håll	18
4.5 Rum, kropp och genus – det genusgeografiska perspektivet	19
<u>5. Metod</u>	23
5.1 Metodval: diskursanalysen	23
5.2 Diskursteoretiska begrepp	25
5.3 Att ifrågasätta det ”naturliga”	26
5.4 Metodkritik	28
5.5 Materialval och generaliserbarhet	29
5.6 Intervjuer	30
5.7 Etiska överväganden och situering/reflexivitet	32
5.8 Avslutningsvis min metod	33
<u>6. Resultat och analys</u>	33
6.1 Studerat material samt intervjuer	34
6.2 Sociala aspekter eller barn	34
6.3 Två dokument för ett perspektiv	37
6.4 En tydlig metod med otydligt innehåll	39
6.5 Social hållbarhet eller jämlikhet	41
6.6 Kategorier som nämns eller inte	45
6.6.1 Uttalad underordning av barn	45
6.6.2 Människan i de sociala aspekterna	46
<u>7. Slutdiskussion</u>	50

8. Vidare forskning	54
9. Referenser	55
10. Bilagor	60
10.1 Intervjuguide 2016-11-08	60
10.2 Intervjuguide 2016-11-21	61

1. Inledning

Jag hade velat inleda denna uppsats med att kopiera in artikeln ”Manövrera runt och slå sönder” av det intersektionella arkitekt- och designkollektivet MYCKET som publicerades i den feministiska kulturtidskriften *Bang* år 2013 (Alves, Bonnevier & Kristiansson). Eller också hade jag velat klistra in den offentliga utredningen *Gestaltad livsmiljö* som kom 2015 (SOU 2015:88). Istället får jag nöja mig med att försöka återge poängerna i dessa texter då de tillsammans lett mig fram till övertygelsen om att denna uppsats måste skrivas.

I *Bang* står det att vita väggars *neutralitet* är en konstruktion. Beroende på vem du är kanske det vita rummet upplevs befriande tomt, läskigt obekant eller något annat. Artikelförfattarna skriver om att innebörden i ordet ”välbalanserat” styrs av normer och om hur detta sätt att inreda och designa (både hus, torg och tidningslayouter) kan exkludera och inkludera.

”Jag tänker på att nästan alla väljer vitmålade väggar och vita soffor utan att blinka, för att det är snyggt, lättillgängligt, ett säkert kort etc. Det anses helt enkelt vara ”god smak”.” (Alves et al 2013:30)

Den goda smaken, menar artikelförfattarna, lärs ut på arkitektskolor:

”Jag lärde mig att läsa av vilka estetiska uttryck som premierades och belönades: tunna dimensioner, ljusa färger, så kallade naturliga material, gärna formpressad träfanér, så tunt som möjligt och stapelbart.” (ibid 2013:31)

Artikeln fortsätter med att ifrågasätta vem som sätter agendan för den goda neutrala smak som högskolor och universitet lär ut. Läsningen av artikeln fick mig att undra vem staden egentligen är till för när arkitekterna på stadsbyggnadskontoren planerar den, vem vill vi ska ta plats i staden genom hur den byggs?

När jag sedan började på Förvaltningshögskolan hösten 2015 fördjupade jag mig i frågan och fick bekräftat ämnets aktualitet genom den offentliga utredningen *Gestaltad livsmiljö*. I utredningen beskrivs hur arkitektur och design kan användas för att motverka de i nuläget ökande sociala, geografiska och ekonomiska klyftorna och bidra till att skapa ett hållbart samhälle (SOU 2015:88). Utredarna delar syn med skribenterna i *Bang*-artikeln: att arkitekternas utbildning länge inte har gett verktygen för att arbeta för en jämlikt byggd stad. Gemensamt för dessa texter är även en syn på den byggda staden som ojämlig och en övertygelse om att detta är problematiskt för hela samhället. Utredarna bakom *Gestaltad livsmiljö* skriver att arkitektur kan förbättra folkhälsan, medan författare som Richard Wilkinson och Kate Pickett (2010) liksom Thomas Piketty (2014) visat att ett jämlikt samhälle även är bättre för demokratin. Denna koppling mellan den byggda staden, jämlikhet

och demokrati är inget som dessa författare är ensamma om. Politiker i Sverige uttrycker liknande tongångar, i regeringsförklaringen i september 2016 utlovas att: ”En arkitekturpolicy för mer hållbara stadsmiljöer tas fram.” (Regeringen 2016a). Lokalpolitiker arbetar i samma riktning, bland annat i röd-grön-rosastyrda Göteborg där det i den senaste budgetens inledning bland annat står:

”Vi vill skapa ett jämlikt och hållbart Göteborg.” (Göteborgs stad 2015:5)

och:

”Göteborg är en delad stad. Vissa stadsdelar har en befolkning med högt välstånd medan andra har betydligt sämre ekonomiska förutsättningar. Vi vill minska segregationen genom att höja kvaliteten och likvärdigheten [...]. En stärkt välfärd är en förutsättning för ett gott liv och en hållbar stad.” (ibid 2015:5)

Även i stadens senaste översiktsplan, från 2009, uttrycks liknande visioner:

”Översiktsplanen för Göteborg har som övergripande mål att staden ska utvecklas på ett hållbart sätt och planen visar på hur detta kan ske.” (Göteborgs stad 2009:5)

och:

”Bebyggelsestrukturen har stor betydelse för möjligheterna att uppnå en långsiktig hållbarhet.” (ibid 2009:63)

Men om nu visionerna i utredningen Gestaltad livsmiljö formulerats på liknande sätt av de som bestämmer i både landet och staden, är inte saken klar då? Är det inte frid och fröjd med dessa ord och den riktning de pekar ut? I boken ”Feminism som byråkrati” frågar sig Kerstin Alnebratt och Malin Rönnblom (2016:9) hur det är möjligt att ett perspektiv, som alla partier ställer sig bakom sedan 20 år tillbaka, inte har fått bättre genomslag. Eller med den skarpare formuleringen från forskarna i Bang-artikeln: ”När patriarkatet bokstavligen sitter i väggarna, hur görs motstånd då?”. Har vi inte alltid byggt en stad för alla människor? Vad är skillnaden nu? Med utgångspunkt i denna undran har mitt intresse väckts för att studera de dokument som beskriver vad som ska göras för att planera en mer jämlik stad. Vad sitter i väggarna i dessa institutioner som planerar de städer vi bor i och hur tar sig detta uttryck i policydokumenten?

Ett forskningsfält som undersöker denna fråga är genusgeografin. Fältet har, enligt Gunnel Forsberg (2003) och Katarina Schough (2002), vuxit fram i kritik av modernismens rationella stadsbyggande och undersökt hur föreställningar om kön följer med modernismen och bygger en stad som är mer till för män än för kvinnor (mer om denna forskning i teorikapitlet). Jag fann ett fåtal exempel på genusgeografer med ett mer intersektionellt perspektiv, forskare som undersökt fler maktordningar än kön som påverkar vem platser är till för, men de såg ändå

kön som primär maktordning (McDowell 1999) och hade mer fokus på bostäder än gemensamma offentliga platser. Forskare som Katarina Bonnevier (2007) och Michelle Göransson (2012) har skrivit om hur kön och sexualitet konstrueras i olika rum, men det saknas fortfarande forskning som utifrån det intersektionella perspektivet tar ett brett grepp på *alla* olika kroppars tillträde till rum, och med fokus på hela staden med alltifrån offentliga platser till bostäder, vägar och övrig infrastruktur.

Tidigare forskning har alltså inte besvarat min breda undran om vem staden är till för, och hur den konstrueras som till för vissa mer än andra. I denna uppsats vill jag därför undersöka hur Göteborgs stads arbete med social hållbarhet och inkludering konstrueras, och jag kommer att göra detta genom att exemplifiera med stadsbyggnadspolitikens område. Genom att göra en diskursanalys av stadens verktyg för social hållbarhet (SKA – social konsekvensanalys och BKA – barnkonsekvensanalys) kommer jag att nysta i vilka sociala hänsynstaganden som lyfts fram och vilka som eventuellt åsidosätts, hur detta konstrueras och vad det kan innebära. Genom teorier hämtade från genusvetenskapen, intersektionaliteten, queerteorin och genusgeografin kommer jag att undersöka de normer som reproduceras av stadsbyggnadskontoret i Göteborg, och diskutera hur analysverktygen skulle kunna formuleras annorlunda för att ha bättre potential att inkludera fler.

1.1 Syfte

Genom att kritiskt granska Göteborgs stads arbete med ökad jämlikhet genom en diskursanalytisk studie av ortens stadsbyggnadskontors verktyg för social hållbarhet och barnperspektiv vill jag belysa hur staden kan planeras mer inkluderande.

1.2 Frågeställningar

- Hur formulerar stadsbyggnadskontoret i Göteborgs stad sitt arbete för en jämlikt byggd stad i häftena för social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys?
- Vilka grupper pekas ut och hur görs detta i häftena?
- Vilka grupper premieras/åsidosätts i häftena och hur?

2. Disposition

Uppsatsen inleds med att jag beskriver *sammanhanget* stadsbyggnad i Göteborg och framtagandet av policy- och metodhäften för den socialt hållbart byggda staden. Därefter följer ett *teoriavsnitt* där jag introducerar genusvetenskapens syn på maktstrukturer, hur de konstrueras och upprätthålls. Därefter breddas maktanalysen genom en beskrivning av den intersektionella teorin. Avsnittet om queerteorin syftar till att ställa konstruktionen och föränderligheten av kroppar på sin spets. När det socialkonstruktionistiska perspektivet om kroppar har grundats presenterar jag det genusgeografiska perspektivet, och därmed utvidgas det konstruktionistiska synsättet till att också gälla platser/rum och deras förhållande till varandra.

Efter teorigenomgången följer ett *metodkapitel* som motiverar och beskriver den diskursanalytiska metoden och lyfter etiska dilemman med uppsatsen. Därpå följer *resultat och analys*, vilket i detta fall är en analys av Göteborgs stads ledande dokument för social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys.

I uppsatsen följer sedan en *slutdiskussion* där resultatet av analysen problematiseras, för att avslutas i ett kort förslag till *vidare forskning*.

3. Det studerade sammanhanget

Innan jag tar dig vidare in i uppsatsen kommer jag i detta stycke att ge ett sammanhang av vilka de studerade dokumenten är, var de kommer ifrån och i vilket politiska och förvaltningsmässiga sammanhang de befinner sig.

Varje kommun i Sverige har en förvaltning vars uppdrag är stadsplanering. Dessa är enligt lag (Plan- och bygglagen: SFS 2010:900) tvungna att formulera en översiktsplan för kommunen (Nyström 2003:57). I översiktsplanen "...ska intentionerna för användningen av mark och vatten framgå." (ibid). Det är alltså obligatoriskt för kommuner att formulera en översiktsplan, men dess innehåll är inte juridiskt bindande, till skillnad från innehållet i detaljplanerna (ibid).

I Göteborg heter stadsbyggnadsförvaltningen stadsbyggnadskontoret, i tjänstepersonsmun ofta förkortat till SBK. Stadsbyggnadskontoret i Göteborg arbetar på lokalpolitikernas uppdrag utifrån översiktsplanen. Översiktsplanen görs om ungefär vart tionde år (Göteborgs stad 2009). Den senaste översiktsplanen kom 2009 och formulerade visioner om en socialt hållbar stad där barnperspektivet fick plats i allt planarbete (ibid). Utifrån dessa politiska visioner påbörjades ett arbete för att lyfta dessa perspektiv även i detaljplanarbetet i

Göteborgs stad, ett arbete som bland annat innebar att arbeta fram två policy- och metodhäften.

19 personer från flera olika förvaltningar (med bakgrund i stadsdelsnämnder, kulturförvaltningen, fastighetskontoret, miljöförvaltningen, S2020 (Göteborgs stads sociala hållbarhetsarbete), trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret med flera), som hade arbetat med barnperspektiv på andra sätt tidigare, skrev ihop ett policy- och metodhäfte för att sammanfatta hur ett barnperspektiv kan implementeras vid planeringen av staden. Häftet på 58 sidor kom att kallas [*BKA*] *barnkonsekvensanalys, barn och unga i fokus 1.0*, men kallas hädanefter för *BKA-häftet*.

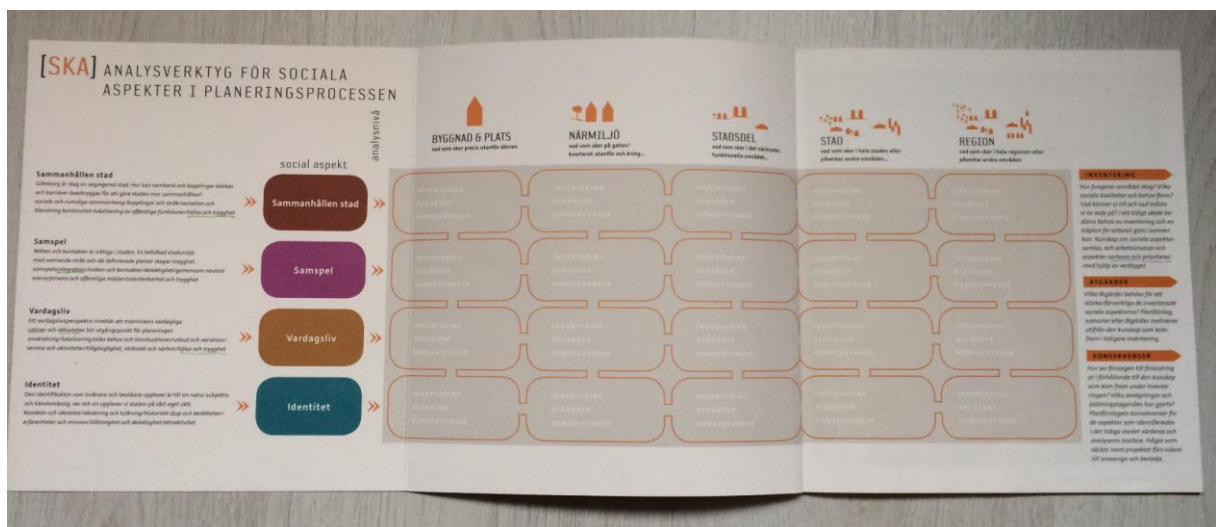
Parallellt med att BKA-häftet skrevs togs även ett häfte fram för den sociala hållbarheten som rör andra än barn. De nio personer som tog fram detta 24 sidor långa häfte var från stadsbyggnadskontoret och S2020 och representerade inte samma kunskapsbredd som gruppen bakom BKA-häftet, enligt en intervjuperson (2016-11-21) som deltog i utformningen. Häftet för den sociala hållbarheten kom att kallas [*SKA*] *social konsekvensanalys, människor i fokus 1.0*, men kallas hädanefter för *SKA-häftet*. I bägge häftena står det att fler aktörer bidragit i framtagandet av dem (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011: pärmens insida, Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:52). Vid en av mina intervjuer (2016-11-21) framkom det att gruppen bakom BKA-häftet hade arbetat tillsammans med ämnet tidigare, medan gruppen bakom SKA-häftet sattes ihop för detta projekt.

I andra orter används ”social konsekvensbeskrivning” – SKB eller ”social impact assessment” – SIA, men de har alla ungefär samma innebörd: att studera tänkbara utfall av byggande för olika personer (Varga 2015:7, Barrow 1997). Utfallsbedömningen kan innehålla både positiva och negativa tänkbara utfall, men orsaken till att dessa bedömningar görs är social hållbarhet. Hållbarhetsbegreppet definieras ofta olika (se vidare diskussion om detta i ”6. Resultat och analys”), men det brukar härledas till Brundtlandkommissionens text om hållbar utveckling som FN har formulerat (Knox & Pinch 2010:385, Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:6). Göteborgs stad väljer alltså att kalla perspektivet och det sammanfattande häftet för social konsekvensanalys eller SKA.

Det finns därmed två dokument/häften som formulerar ett sätt att arbeta med social hållbarhet och barnperspektiv inom stadsbyggnad i Göteborg. Det finns fler dokument (broschyrer, arbetsbeskrivningar, fördjupningar online med mera), men de två häftena sammanfattar visionen och arbetssättet.

Häftena är framför allt skrivna till de arkitekter som arbetar på stadsbyggnadskontoret med att formulera detaljplaner och program. Dessa kallades av mina intervjupersoner för ”handläggarna” och kommer att benämnas så även av mig i uppsatsen. I samband med att häftena skrevs gjordes en omorganisation av stadsdelsnämnderna i Göteborg, de minskades i antal och fick i uppdrag att på ett systematiskt sätt ta fram underlag om de som vistades i stadsdelen – ett underlag som analyserna med SKA- och BKA-metoden sedan skulle utgå ifrån (Tahvilzadeh 2015:35ffff).

Vad är det då för metod som formuleras i häftena? Båda har en pärm som går att vika ut för att få en visuell bild av ett sätt att tänka och arbeta utifrån för att göra en konsekvensanalys (antingen utifrån barn eller social hållbarhet).

Tanken är inte att varje ruta ska fyllas i, utan att ge handläggarna ett verktyg som hjälper dem att bredda perspektivet och därmed få bättre förutsättningar för att göra en täckande konsekvensanalys. Samtidigt som häftena togs fram producerades också en stor golvmatta av matrisen på bilden. Denna matta används vid workshops där handläggare och andra

tjänstepersoner kan gå runt i matrisen och diskutera tänkbara konsekvenser. I dag används mattan till mer omfattande planer (Intervju 2016-11-21).

En analys enligt SKA-modellen i Göteborg görs till varje detaljplan enligt en matris där de ”sociala aspekterna”: ”sammanhållen stad”, ”samspel”, ”vardagsliv” och ”identitet” studeras utifrån skalnivåerna ”byggnad och plats”, ”närmiljö”, ”stadsdel”, ”stad” och ”region”. För varje aspekt och skalnivå ska en analys göras utifrån momenten ”inventering”, ”åtgärder” och ”konsekvenser” (SKA 2011: pärmens insida och s. 1) (se foto ovan och figur nedan).

En analys enligt BKA görs också den till varje detaljplan, enligt en matris där det, förutom de ”sociala aspekterna”: ”sammanhållen stad”, ”samspel”, ”vardagsliv” och ”identitet”, också ingår ”hälsa och säkerhet”. ”Aspekterna” studeras precis som i SKA utifrån skalnivåerna ”byggnad och plats”, ”närmiljö”, ”stadsdel”, ”stad” och ”region”. För varje aspekt och skalnivå ska en analys göras utifrån momenten ”inventering”, ”åtgärder” och ”konsekvenser”, på samma sätt som i SKA alltså (BKA 2011:1ff) (se foto ovan och figur nedan).

SKA	Byggnad & plats	Närmiljö	Stadsdel	Stad	Region
Sammanhållen stad					
Samspel					
Vardagsliv					
Identitet					

BKA	Byggnad & plats	Närmiljö	Stadsdel	Stad	Region
Sammanhållen stad					
Samspel					
Vardagsliv					
Identitet					
Hälsa & säkerhet					

Bilderna och figurerna ovan visar att matriserna är liknande i båda häftena, och de flesta rubriker återfinns i båda, men BKA-häftet utvecklar sina texter mer (fler sidor text) och de har dessutom några fler rubriker som inte återfinns i SKA. I SKA-häftet finns faktarutor med citat från bland annat översiktsplanen, medan faktarutorna i BKA-häftet har mer varierade källor.

Sedan häftena skrevs har metoden använts och granskats av personer som är knutna till stadsbyggnadskontoret. I en rapport (Göteborgs stad 2013) som kom bara två år efter att häftena publicerades konstaterades att det var för tidigt att utvärdera vilka effekter häftena haft, men att det var tydligt att de negativa konsekvenserna inte fanns med i önskad utsträckning i konsekvensanalyserna. I denna text konstaterar de också att det inte finns förutsättningar för att SKA och BKA ska göras som tänkt, dels därför att handläggarna inte har tid, dels för att en del handläggare de pratat med säger sig redan planera för alla.

Tidsbristen får till följd, står det i rapporten, att handläggarna inte lämnar skrivbordet för att göra analysen (ibid).

År 2015 kom ytterligare en rapport, *Sociala aspekter i detaljplaneprocessen – En granskande analys av uppstartade planer och program från 2013. Tendenser, utvecklingsområden och förslag* (Stadsbyggnadskontoret 2015). Rapporten, som är skriven av två praktikanter på stadsbyggnadskontoret, består av en granskning av hur väl de sociala aspekterna tas upp i detaljplaner och program. Författarna lyfter även i denna rapport bristen på kritik eller negativa konsekvenser och generellt saknas i de studerade planerna mer diskussion samt beskrivning av hur analysen gjorts. Det finns stora skillnader mellan olika konsekvensanalyser, men gemensamt är att många tar upp trygghet, ökat bostadsbestånd och barnperspektiv (ibid).

I min undersökning av den jämlikt byggda stadens diskurs har jag utgått från hur denna formuleras i de två dokument som handläggarna på stadsbyggnadskontoret har att arbeta efter när de gör sociala- och barnkonsekvensanalyser till stadens detaljplaner och program, SKA-respektive BKA-häftet.

Innan uppsatsen fortsätter vill jag klargöra några begrepp. *Jämlikhet* är en värdering av relationer mellan alla människor, medan *jämställdhet* bara handlar om kategorierna kvinnor och män. (Nationalencyklopedin). I de fall många hade skrivit *man* används istället *en* i uppsatsen. I *Genusperspektiv på språk* förklaras hur språkliga val som dessa kan göras för att visa på att språket inte är neutralt (Nordenstam 2003:39f). Begreppet kommer sig, enligt Malena Gustavsson (2014), ursprungligen från just en motvilja mot det ”könsblinda” användandet av *man*, även om ”*man*” inte anses speciellt könat numera. Snarare handlar det i dag, enligt Gustavsson (2014:51fffff), om att göra texten så tydlig som möjligt genom att skriva ut vem som står bakom resonemanget (”*jag*” är att föredra, eller annan definierad person), men i de fall då detta inte är möjligt skriver jag ”*en*”.

Ytterligare ett begrepp som jag tar med mig från det genusvetenskapliga perspektivet är valet att skriva om *kroppar* snarare än *människor*. Kroppsbegreppet används bland annat för att visa att ordet *människa* inte har en neutral innebörd (de Beauvoir 1948/1999), samt för att uppvärdera kroppslighet (McDowell 1999). Teorierna bakom kroppsbegreppet utvecklas i mitten av teorikapitlet under rubriken ”4.4 Genus, kropp och rum – från genusvetenskapligt håll”.

4. Teoretisk ram

I detta avsnitt ges en introduktion till de teorier som ligger till grund för min analys av Göteborgs stads arbete med sociala konsekvensbeskrivningar och barnkonsekvensbeskrivningar samt en förklaring till mitt val av just dessa teorier.

Jag har valt att fokusera på maktutforskande teorier då normen, det ”självklara” eller ”naturliga”, enligt teoretikerna nedan, överensstämmer med den/de som innehar makten i en situation/relation/kontext. Jag börjar med att introducera Foucaults teorier om hur makt konstrueras och hur genusvetare och postkoloniala teoretiker har utvecklat dessa idéer. Vidare beskriver jag teorier om hur kroppar blir bekväma eller obekväma i relation till andra kroppar och i relation till de rum där de finns.

Diskursanalytikerna, vars tankar jag presenterar i metodkapitlet, undersöker också makt och normer, men eftersom jag främst använder deras bidrag när det gäller metod presenteras inte deras tankar i detta kapitel.

4.1 Socialkonstruktionism

Utgångspunkten för samtliga teorier bakom min undersökning är socialkonstruktionistisk. Det socialkonstruktionistiska synsättet brukar ofta härledas till Peter L. Berger och Thomas Luckmanns bok med den engelska titeln *The Social Construction of Reality. A treatise in the Sociology of Knowledge* (den svenska titeln *Kunskapssociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet* från 1998 upplever jag inte är lika träffande för att beskriva innehållet, även om det är den bok jag läst). Berger och Luckmann (1998:13) menar att alla människor uppfattar verkligheten – sanningen – på olika sätt och att bilden av verkligheten skapas (konstrueras) beroende på sammanhang, sammanhang som författarna vill undersöka. Sedan denna bok gavs ut har socialkonstruktionismen blivit ett synsätt som ifrågasätter normer och söker förändra samhället (Hansson 2011:219f).

En av de forskare som fortsatt att applicera socialkonstruktionistiska synsätt i Berger och Luckmanns fotspår är Frank Fischer. Fischer (2003:6-11) utvecklar arvet och skriver att det positivistiska synsättet, övertygelsen om att objektivitet existerar och att det därmed går att finna ett sant bästa sätt att arrangera samhället, länge har varit rådande inom den samhällsvetenskapliga sfären. Med det positivistiska synsättet följer, enligt Fischer (2003:77), att det hegemoniska, det rådande, likställs med ”det naturliga” – och därmed görs det omöjligt att kritisera. Ett exempel på det kan vara att i enkäter bara ha två kryss för kön, vilket naturaliserar en binär syn på kön, eller att likställa vita väggar och sparsam inredning med neutralitet. Fischer kritiserar positivismen genom att med sin kritiska policyanalys visa på att

samhällsutveckling inte går att förutse fullt ut eftersom att allt beror på sammanhang och kontext (2003:11ff, 21f). Vilket synsätt en har, vilken tid eller era en utgår ifrån, vilken institutions vanor och så vidare påverkar verklighetsuppfattningen, uppfattningen om vad som är "sant" (ibid). Att i denna anda lyfta kontextberoende i allmänhet och hur språk/tal konstruerar verkligheten i synnerhet gör, enligt Fischer (2003:49), den kritiska policyanalysen till en socialkonstruktionistisk utgångspunkt och det är denna utgångspunkt som min uppsats har: att studera hur normer konstrueras och ifrågasätta sanning/naturlighet i Göteborgs SKA-arbete.

Innan jag presenterar de socialkonstruktionistiskt färgade teorier som jag kommer att använda i min analys vill jag lyfta en vanlig kritisk ståndpunkt som riktas mot socialkonstruktionismen och dess potential, nämligen: Om allt är föränderligt beroende på sammanhang, varför bry sig och hur ens kunna uttala sig? Om en läser socialkonstruktionistiska teoretiker illvilligt blir slutsatsen onekligen att det inte är någon vits. Om en däremot, som Marianne Winther-Jørgensen och Louise Phillips skriver (2000:11f), försöker förstå socialkonstruktionisternas teorier om världen, om att saker förändras, men otroligt långsamt, så långsamt att det i det mindre perspektivet inte är märkbart, då är det lättare att intressera sig för socialkonstruktionistisk forskning. Med denna välvilighet och förståelse för att förändring är möjlig, om än långsam, presenterar jag nedan teorier om maktordning, normer och kroppar i rum.

4.2 Maktrelationer

Om det är så att kunskapen om verkligheten, som Berger och Luckmann påstår, är en konstruktion så är även makt möjligt att studera som konstruktion. Jag har i denna uppsats intresserat mig för hur makt konstrueras i staden genom hur den byggs och presenterar i detta stycke några av alla de idéer som finns kring makt. De perspektiv jag presenterar är hämtade från det genusvetenskapliga fältet, men används inom många andra områden (däribland geografi, samhällsvetenskap med flera) vilket jag återkommer till.

Många teorier om hur makt konstrueras utgår ifrån Michel Foucaults idéer (1975/1993). En utgångspunkt hos honom och hans efterföljare är att makt inte nödvändigtvis är tydligt uttalad och statisk utan att den konstrueras i relationer människor emellan och är föränderlig (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:20, Knox & Pinch 2010:59f, Connell 2009:107f). Det är alltså inte så att en person per definition har makt och att en annan inte har det, utan en person kanske har makt i en viss situation, men är utan i en annan (De los Reyes & Mulinari 2005:34f). I den byggda staden kan en cis-person (en person vars juridiska, biologiska och

mentala kön överensstämmer, cis är latin för ”på samma sida”) som är kvinna till exempel ha makt på en binärt könad offentlig toalett (en toalett med ett rum för kvinnor och ett för män) jämfört med en transperson på samma plats (cis-kvinnan har en mer självklar plats än transpersonen, hon har mer ”rätt” till utrymmet) – medan samma kvinna kan vara underordnad på ett dansgolv där cis-män tar sig friheter (där är cis-kvinnans ”rätt” till utrymmet begränsad till förmån för männen i rummet). Kvinnan i exemplet är inte naturligt innehavare eller utsatt för makten utan det beror på situationen och rummet.

En annan utgångspunkt, också den ursprungligen hämtad från Foucault (1975/1993), är att vi också utövar makt över oss själva i vår strävan efter att vara ”normala”. Vi lär oss att om vi är normala blir vi lyckliga, och denna förförståelse får oss att utöva makt över oss själva (Ambjörnsson 2004:21). Det är ingen som tvingar kvinnor att lägga pengar och tid på smink och bantning, skriver Raewyn Connell (2009:108) i ett tydliggörande exempel, men en gör det (en utövar den kontrollen över sig själv) för att vara normal i sin strävan efter lycka. Normaliteten har två sidor – för att existera menar Foucault och hans efterföljare att det normala måste sättas i relation till något/någon annat/annan och det är svårt att definiera precis *hur* en ska vara för att vara normal – i stället handlar det om att ta avstånd från den/det onormala eller *den andre* (Ambjörnsson 2004:22f). Som Simone de Beauvoir (1948/1999) skrev är en person kvinna därför att den inte är man, och Ambjörnsson (2004:22f) skriver att en person är heterosexuell eftersom den *inte* är homosexuell. Eftersom positionen normal, eller norm, enligt dessa teoretiker kräver ett avståndstagande till *den andre*, det hen inte är, så konstrueras samtidigt den andra positionen som normavvikare möjlig (Ambjörnsson 2004:23f). Den här maktutövningen som strävan efter normaliteten innebär görs hela tiden i vardagen i alla rum, eller som Winther-Jørgensen och Phillips (2000:20) skriver: ”[makten skapar] diskurser, kunskap, kropp och subjektiviteter.”. Eftersom makten enligt Foucault och hans efterföljare är så vardagligt utbredd måste en tänka sig makt som ett produktivt nätverk snarare än förtryckande institutioner om en vill studera hur den konstrueras (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:20). Grundläggande för att undersöka och ifrågasätta maktordningar är också att ha en bild av varför de finns. Charles Tilly (2000) och Connell (2009:188f) har skrivit om att anledningen till maktordningars existens är att någon tjänar på dem, någon är vinnare på någon annans bekostnad.

Då jag intresserat mig för att undersöka hur jämlikhet konstrueras i Göteborgs stads stadsplanering blir dessa maktteorier intressanta för att kunna studera hur maktordningar reproduceras eller omförhandlas i de studerade dokumenten.

4.3 Intersektionell teori

När genusvetenskapliga forskare utgått ifrån Foucaults teorier om makt har de inledningsvis använt idéerna för att undersöka hur makt konstrueras i förhållande till kön. Den normala människan är mannen, skrev som sagt de Beauvoir (1948/1999). Mannen konstrueras, enligt de Beauvoir, till Människan genom att kopplas till en rad ”normala” (eftersträvansvärda) egenskaper. Att vara intellektuell, kontrollerad, offentlig och kulturell kopplas ihop med att ha könet man, medan könet kvinna kopplas till kroppslighet, irrationalitet, privat och naturlig (ibid 1999:9-26). Vad genusvetenskapliga forskare sedan hävdar är att denna ordning, där kvinnan konstrueras till mannens motsats, är strukturell. Medan Yvonne Hirdman (2003) förklarar detta med det hon kallar ”genussystemet” (där könen hålls isär och där det ena alltid är överordnat) har Connell (2009:101f) i stället kallat det ”genusregim” (olika institutioner gör kön på olika sätt) som är del av en ”genusordning” (samhällets mönster). Connell menar att dessa genusregimer- och ordningar består av relationer mellan kvinnor och män. Med Foucaults teori om makt som produceras har Connell (2009:102f) beskrivit hur mäns makt och kvinnors brist på densamma konstrueras i vardagliga relationer där en förändring visserligen är möjlig, men svår. Genom att ta med sig Connells teori om genusregimer, alltså genusordningar som skiljer sig åt mellan institutioner, kan en förståelse för intersektionalitetens dimensioner göras, vilket utvecklas nedan.

Intersektionell teori brukar härledas till svarta feministers kritik mot feminismen (eftersom den bara var till för vita kvinnor) och den antirasistiska rörelsen (som var till för svarta män) (De los Reyes & Mulinari 2005:54ff). Dessa teoretiker inom postkolonial feministisk forskning och intersektionalitet har visat hur de Beauvoirs egenskaper för den andre inte bara gäller kvinnor utan delas av alla kategorier som ses som normavvikande och i den rollen har mindre makt (Mohanty 1991:56). Ulla Eriksson-Zetterquist och Alexander Styhre (2007:12) förklarar den teoretiska grunden till intersektionalitet och beskriver det som en metod för att undersöka hur maktordningar påverkar varandra, en person är ju inte bara kön utan också ras/ethnicitet, klass, ålder, funktionsvariation, sexualitet, könsidentitet och mängder av andra kategorier att klassificeras och behandlas utifrån. Att analysera kategorierna var för sig blir, enligt dessa teoretiker, verklighetsfrånvänt eftersom vi människor är mer komplexa än så (se även Connell 2009:151f). Om vi verkligen ska förstå oss på maktordningarnas mekanismer måste vi därmed kunna se hur en kvinna kanske är förtryckt utifrån sitt kön, men privilegierad utifrån sin vita hudfärg och funktionsnormativa kropp (jmf resonemanget om kvinnan på toaletten/klubben). På samma sätt som en man kanske har makt utifrån sitt kön, men är förtryckt utifrån sin sexualitet och ras/ethnicitet. I stycket om genusgeografin i slutet av kapitlet

komplieras denna bild ytterligare med hjälp av rumperspektivet. Den intersektionella analysen bygger också, enligt Göran Ahrne (2010:150), på tanken att det inte går att förutse att en maktordning är viktigast i sammanhanget utan att en måste försöka se flera maktordningars inflytande över ett område.

De maktordningar som manifesteras i dessa relationer, menar de intersektionella teoretikerna, har gemensamt med kön att vissa individer genom att klassificeras som en viss kategori också anses ha vissa egenskaper. Det är som sagt inte bara kvinnor som anses vara mer irrationella, naturstyrda och privata utan samma egenskaper anses rasifierade, barn, gamla, homosexuella med flera ha – och dessa egenskaper ställs i motsats till de som tillskrivs den eftersträvansvärda normkroppen, dikotomier skapas istället för att möjliggöra variation inom gråskalor.

Förutom att konstatera att kategorisering följer med dikotomisering av egenskaper har de teoretiker jag presenterat återgått till Foucault för att påstå att dessa dikotomier inte är naturligt givna. Det finns till exempel stora skillnader inom gruppen män eller gruppen kvinnor, skriver Connell (2009:23f), exempelvis är påståendet att ”människor är olika långa” mer sanningsenligt än påståendet ”män är längre än kvinnor” (ibid 2009:75f). Thomas Laqueur (1994) har i sin historiska forskning beskrivit hur uppdelningen i två tydligt skilda kön som idé fick fäste först under 1700-talet, innan dess sågs kön som en skala, och Judith Butler (2006) och andra queerteoretiker (Ambjörnsson 2006) har skrivit om hur dessa kön (både biologiska och könsidentitetsmässiga) konstrueras hela tiden tillsammans med människors sexualitet (resonemanget utvecklas i följande stycke). Connell (2009:151f) skriver vidare om svårigheten med att kategorisera kroppar: vem är till exempel trans? – beroende på sammanhang kan maskulina kvinnor, feminina män, transvestiter och/eller homosexuella inkluderas, det handlar snarare om en flytande massa utan tydliga avgränsningar. På liknande sätt, menar flera forskare, är alltså kategorier som kön, nationalitet, sexualitet och så vidare konstruerade (se till exempel Knox & Pinch 2010:59 om nationalitetens formande på 1800-talet).

Teoretiker som Fischer (2003:66) och Carol Bacchi (2009:9) har skrivit om hur policys, som i mitt fall: policyn för Göteborgs stads arbete med en jämlikt byggd stad, kategoriserar människor och på så sätt också bidrar till att skapa idéer om kroppskategorier och därmed befästa normer, och eftersom jag intresserar mig för det socialkonstruktionistiska perspektivet på makt i staden blir dessa teorier om kategoriers konstruktion snarare än essentialistiska grund en god hjälp till att göra en djupgående analys av hur normer skapas i de analyserade dokumenten och vilka kroppskategorier stadsbygget planeras för.

Med denna grund i intersektionell teori är det dags att koppla dessa teorier om maktordningar till rum och platser, först från genusvetenskapligt håll och sedan kulturgeografiskt.

4.4 Genus, kropp och rum – från genusvetenskapligt håll

Kroppar är, som jag nämnt tidigare, det sätt som jag generellt omnämner de personer som staden ska göras jämlik för. Begreppet används inom både genusvetenskapen och kulturgeografien, alltså de teorier som denna uppsats grundar sig i. I korthet motiveras begreppet av Linda McDowell (1999:42-49, 68) som skriver att kropp generellt har ställts i motsats till intellekt, och det sistnämnda har värderats högre och kopplats till kategorin män, medan kroppen kopplats till kvinnan och nedvärderats med henne. Genom att använda begreppet kropp förtydligas att vi alla är kroppar av kött och blod, med kroppsliga erfarenheter. Hon skriver vidare att vi alla bedöms som kroppar, när vi möter varandra i staden (eller vart som helst) är det våra kroppar som i första hand avgör hur vi bemöts. Även om McDowell är genusgeograf delar hon dessa idéer om kroppen med många genusvetenskapliga forskare, vilkas tankar jag fördjupar mer i detta stycke. Connell (2009:76f) skriver till exempel att våra jag blir till genom sociala processer, livsmedelstillgång, sexvanor, krig, arbete, urbanisering, utbildning, sjukvård etcetera – och denna soppa som blir våra jag går inte att separera i fysik och psyke varför kroppen som helhet måste figurera i forskningen. Det kroppsliga begreppet innebär därmed, enligt dess förespråkare, ett mer holistiskt sätt att se på människan. En av dessa förespråkare, Erika Alm (2006:8, 38f), skriver att den hegemoniska verklighetssynen i dag är dualistisk, vi pratar om kropp och själ och skiljer dem åt på samma sätt som dikotomin natur och kultur. Men om ett förestående ärende på stan ger dig ont i magen av nervositet, är det då kroppen eller själen som gör sig påmind? Många forskare som arbetar i genusvetenskaplig tradition motsätter sig alltså denna dikotomisering och menar att vi måste ta in hela människan – hela *kroppen* (Grosz 1992, Knox & Pinch 2010:310, Alm 2006:76ffff).

De texter som Sara Ahmed (postkolonial queerteoretiker) och Butler (queerteoretiker) skrivit om kroppar i rum kan fungera som en brygga från det genusvetenskapliga (som i *intersektionell* genusvetenskap, utifrån alla maktordningar) till det kulturgeografiska tänkandet. Ahmed (2011:125-148) har skrivit om kroppar som hejdas och främliggörs eller bekvämligas och förlängs i rum beroende på hudfärg. På ett ställe har hon beskrivit detta med en metafor: för den som tillhör normen (i detta fall normsexualiteten) är världen som en insuttan fåtölj som är perfekt formad efter kroppen, du märker inte ens hur skön den är

eftersom den nästan blir en del av dig, dina rörelser är självklara och förlängs (Ahmed 2013:147f). För den som inte är norm blir samhället i stället skavande för och hejdande av kroppen, dessa kroppar måste fundera över vad deras vistelse i staden kommer att innebära innan de går hemifrån och förbereda sig på att hantera skavet och hejdandet (ibid). Idéerna om kroppars ickenormativa sexualitet har också utvecklats av Butler, som likt Laqueur tidigare i kapitlet kritiserar det självklara i att dela in människor i två motsatta kön. Butler (2006:89-112) har skrivit att normen är att människors kön, könsuttryck (femininitet/maskulinitet) och sexualitet förväntas höra ihop så att kvinnor automatiskt är feminina och begär sin ”motsats” (den maskulina mannen), mannen är enligt samma norm maskulin och begär sin ”motsats” (den feminina kvinnan), denna norm kallar Butler för *den heterosexuella matrisen*. Enligt Butler ses alla personer vars kön, könsuttryck och sexuella begär inte följer matrisens logik som obegripliga (ibid). Att vara obegriplig blir, enligt Butler (2006:33, 56f), att inte riktigt räknas, hon kallar det *icke levbara liv*, medan Ahmed (2011:125-148) å sin sida alltså skriver om skav och att hejdas. Gemensamt för dessa teoretiker är att lyfta berättelserna om vilka kroppsliga effekter normer får i form av att inte räknas, att hejdas – att inte vara bekväm eller trygg. Med dessa teorier görs en koppling mellan normkritik och staden som arena för normer, en koppling som jag utvecklar med genusgeografernas hjälp i nästa stycke.

Innan jag går in på genusgeografins syn på rum och kön vill jag dock ta upp en kritik som lyfts mot queerteorin, en kritik som har mycket gemensamt med den klassiska kritiken mot socialkonstruktionism (om allt ändå är föränderligt, varför bry sig). Med denna kritiska ingång ses queerbegreppets ifrågasättande av något som uppfattas så fysiskt grundläggande som kön och sexualitet som individualistiskt – kritikerna, vars ståndpunkt bland annat Knox och Pinch återger (2010:321), menar att queerteoretikerna får det att verka som om alla kan leka fritt med könsidentitet och sexualitet. Den här kritiken mot bristen av att se strukturer är som sagt gemensamt med många kritiker mot socialkonstruktionism, och kritiken kan bemötas på samma sätt: även om kategorier är föränderliga så är föränderligheten så trög (eftersom att de institutionaliserats) att det ändå är relevant att studera kategoriernas upplevda fasthet.

4.5 Rum, kropp och genus – det genusgeografiska perspektivet

Ytterligare ett socialkonstruktionistiskt perspektiv som kan vara till hjälp för att undersöka vem staden byggs för är det kulturgeografiska. Geografen och stadsplaneringen har ett positivistiskt ursprung, skriver bland annat Jarvis et al (2009:49f, se även Knox & Pinch 2010:64). Inom stadsplaneringen och arkitekturen har denna positivism tagit sig uttryck i

modernismens övertygelse om att det finns ett sant och ultimt sätt att bygga staden, bara vi mäter och räknar på det (ibid).

Det kulturgeografiska perspektivet kom till i kritik mot denna positivism och visade på hur bland annat fältet stadsplanering länge fungerat enligt modernismens antaganden om att utveckling är naturlig, evolutionär och linjär, alltså att utveckling och byggande per definition antas göra samhället bättre för de som lever i det (Jarvis et al 2009:49f). Kulturgeograferna, och senare genusgeograferna (vilka även kallas feministiska kulturgeografer), har ifrågasatt denna positivistiska grund och i socialkonstruktionistisk anda frågat sig hur platser och kroppar hänger ihop och skapas (Forsberg 2003:6f). Inom kulturgeografien anses en plats inte bara vara en prick på kartan, utan platsen konstrueras genom de kroppar som befinner sig där eller som genom sina erfarenheter pratar om platsen (Forsberg 2003:7, Knox & Pinch 2010:8). Göransson (2012:43) skriver till exempel i sin forskning om sexualitet i staden att en person genom att bara besöka hbtq-barer, -caféer etcetera gör platsen till en hbtq-stad, medan en annan person uppfattar (konstruerar) platsen annorlunda. Platser är alltså konstruerade, skriver McDowell (1999:5), eftersom samma geografiska område på kartan kan refereras som olika platser beroende på vem en pratar med, men likt andra med socialkonstruktionistiskt perspektiv lägger författaren till att det inte innebär att platser är fritt föränderliga – institutioner kan göra dem relativt stabila (jämför till exempel indelningen i land, landsting och kommuner eller byggnaders relativa fasthet över tid).

Inom kulturgeografien har genusvetenskapligt färgade forskare undersökt hur kön och rum/plats hänger ihop (Forsberg 2003:16, McDowell 1999:12). Genusgeograferna menar, skriver Forsberg (2003:28f), att eftersom rummen påverkar oss (våra kroppar) måste vi analysera hur jämställdhet (alltså jämlikhet oavsett kategorin kön) kan göras genom förändrade rumsliga förutsättningar. Genusgeograferna har, enligt Knox och Pinch (2010:8), även kritiserat att mycket av den forskning som det kulturgeografiska fältet bygger på har gjorts av vita män, med deras perspektiv. Göransson (2012:90) skriver att även om alla medborgare har rätt att befinna sig på en plats, kan platsen bjuda in mer eller mindre beroende på hur den har könats (resonemanget förklaras nedan), vilket gör att vår tillgång till staden inte är så jämlik som på pappret. Jarvis et al (2009:113) och Ahmed (2013, 2011) är inne på liknande tankar och har skrivit om hur kroppar kan känna sig stela eller avslappnade på platser. Eftersom kroppens känsla påverkar var och hur vi rör oss är kroppsbegreppet, enligt genusgeograferna Forsberg (2003) och Schough (2002), väldigt relevant i förhållande till jämlik stadsplanering, även om de nöjer sig med analyskategorin kön.

Genusgeografernas forskning har alltså sedan 70-talet visat hur rum är könade och ifrågasatt det naturliga i denna process (McDowell 1999:26, 31f). Ett ”könat” rum är ett rum som bedöms feminint/maskulint och som sådant även tillskrivs ett kön. Idén om könade rum bygger på att rum/platser enligt genusgeograferna är uppdelade beroende på om de är till för reproduktion eller produktion. Reproduktion är platser för bostad, vila och omsorg medan produktion är platser för fabriker och kommers. Denna uppdelning följer även en dikotomi där reproduktionen räknas som den privata sfären (som kopplas till kvinnan) medan produktionen tillhör den offentliga sfären (som kopplas till mannen) (Forsberg 2003:14ffff, Göransson 2012:13). Bostaden och gården är kvinnliga arenor, medan fabriker och torg är manliga. Även om samtliga arbetsplatser i en svensk kontext i dag inte ses som maskulina/manliga arenor är de produktiva arbetsplatserna fortfarande manligt dominerade, medan reproduktiva arbetsplatser (omsorg, service) är feminina/kvinnliga arenor konstaterar Forsberg (ibid).

Med ett könande av rum följer, enligt McDowell (1999:11), att kvinnor blir obekväma på manliga arenor och tvärtom (jämför resonemanget med könade toaletter tidigare i kapitlet och Ahmed om skav). Detta ”könande” av rum är omfattande menar genusgeograferna, de flesta rum ses inte som neutrala utan är könskodade som kvinnliga eller manliga, medan få rum är neutrala (ibid). De rum som har hög status är enligt dessa dessutom generellt de manligt kodade platserna/rummen medan de kvinnligt kodade platserna/rummen har lägre status – jämför till exempel vårdcentralen, skolan, lekplatsen, parken, finanshögkvarteret och sportarenan (Jarvis et al 2009:19, 21fff, Bonnevier 2007:39f).

Genom att studera hur könandet av rum har förändrats över tid, att en kvinna går ensam på en gata i Sverige uppfattas till exempel inte längre som att hon är prostituerad, finner genusgeograferna stöd för uppfattningen att platser och vem de är till för konstrueras.

Sedan 80-talet har genusgeografer delvis studerat hur platser blir till ihop med andra grupper än kvinnor/män, det har till exempel handlat om hur klass och ras/etnicitet hänger ihop med platser och människors ojämlika tillgång till dessa (Forsberg 2003:14, Knox & Pinch 2010:1). McDowell har utöver kön, klass och ras/etnicitet dessutom lyft sexualitet som kategori som påverkas av rum/platser, men hon hävdar ändå att kön är den mest grundläggande kategorin att studera platser utifrån eftersom alla enligt henne har *ett* kön (1999:247f).

Göransson och Bonnevier, som omnämns tidigare i detta kapitel, ifrågasätter i queerteoretisk anda att kön skulle vara så basalt och binärt eftersom de ser kön som en konstruktion, Bonnevier (2007:50, 68f) vill i stället se en stad byggd normkritiskt för att

möjliggöra för andra liv än normens. Bonnevier (2007:30, 34f) skriver till exempel om hur könade toaletter tvingar oss att vara binära (antingen kvinna eller man), byggnaden tvingar oss in i vissa positioner. Hon menar med queerteorin att dessa (och andra) fasta kategorier är förtryckande och att staden istället skulle kunna byggas utifrån mindre binära/dualistiska kategorier (ibid 2007:35). Bonnevier (2007) och Göransson (2012) ifrågasätter alltså, likt andra postkoloniala och intersektionella teoretiker (Ahrne 2010), könets företräde eftersom till exempel klass, ras/etnicitet eller sexualitet kan vara nog så betydelsefulla maktordningar att studera.

Någonstans mittemellan köns-förespråkarna och queerteoretikerna befinner sig Anita Larsson (2006:33), docent i arkitektur, som skriver att mycket planeringsarbete för jämställdhet (Larssons artikel behandlar alltså inte jämlikhet) fokuserar på att tillgodose skiftande behov beroende på kön, i stället för att planera för olika kroppsliga erfarenheter. Eftersom kön ofta ses som relativt statistiskt jämfört med kroppsliga erfarenheter blir den typen av planering inte lika potentiellt förändrande av maktordningar som om en fokuserar mer på kroppsliga erfarenheter, skriver Larsson (2006:34). Erfarenheterna ska alltså inte benämnas som ”manliga” eller ”kvinnliga”, enligt Larsson (ibid), utan vi borde i stället söka planera ett samhälle med jämvikt mellan produktion och reproduktion. Genom att lyfta dessa erfarenheter blir planeringens långsiktigt hållbara potential större, menar Larsson (ibid). I en annan text skriver Larsson tillsammans med Tora Friberg (2002) om hur genusperspektivet och planeringsarbetet ska kunna mötas. Rapporten kopplar tydligt ihop de tidigare återgivna genusgeografernas idéer om jämlikhet (mellan kön) till det praktiska planarbetet på landets stadsbyggnadskontor. I sin rapport kommer de fram till att det finns en skillnad mellan genusperspektivets sätt att identifiera personers kön och önska en mer jämlik fördelning av kön på platser, jämfört med planeringstraditionens mer könsneutrala syn på platser. Det könsneutrala tankesättet är enligt författarna ett positivistiskt arv om att utveckling automatiskt är bra för alla, vilket historien visat att så inte är fallet (ibid 2002:163). Författarna återger också andra forskare som kommit fram till att det inte räcker att lägga till ett jämställt tänk till den nuvarande planerarvardagen på stadsbyggnadskontoret, eftersom det riskerar att inte förändra villkoren för kategorierna kvinna/man. För att genomföra förändring krävs det i stället ett erkännande av att det finns åsidosatta kategorier och att de tillåts sätta agendan (ibid 2002:177). Rapporten avslutas med fem punkter för att bryta kvinnors underordning i stadsplanering: identifiera kroppar som subjekt, arbeta med dialog, erkänn skillnader, arbeta för lika representation och utgå ifrån vardagslivet (ibid 2002:188).

Även om många av perspektiven i denna teoriram beskrivits utifrån idén om en maktordning baserad på kön, vill jag genom presentationen av det intersektionella perspektivet (att värderingar och egenskaper som kopplas till kön också gör det i andra maktordningar, samt att alla är flera kategorier samtidigt) använda helheten som en form av maktanalys av norm och ickenorm, eller hegemoni och utestängning om en så vill (jmf metodkapitlets termer nedan). Med det intersektionella perspektivet går det att se de teorier jag presenterat som bara handlar om en maktordning – sexualitet, eller bara maktordningen klass, könsidentitet, kön eller någon annan – som teorier som kan korsbefrukta varandra och ge en mer komplex analysram. Genom denna teoretiska analysram bedömer jag mig mer rustad att besvara mina frågeställningar om hur jämlikheten konstrueras och för vilka genom att den öppnar upp och komplicerar synen på kategorisering. Efter detta kapitlets presentation av socialkonstruktionistiska teorier om kroppar, rum och makt följer nu en genomgång av hur jag har gjort min analys.

5. Metod

Efter den teoretiska genomgången ovan om hur makt, kroppar och rum hänger ihop är det dags att beskriva hur jag ska använda dessa teorier i min analys av hur den jämlikt byggda stadens diskurs konstrueras i Göteborgs SKA- och BKA-arbete. För att svara på frågan om hur jämlikheten framställs i de studerade häftena SKA och BKA har jag bedömt att diskursanalys är den metod som lämpar sig bäst. I detta avsnitt motiveras valet mer utförligt, och mitt tillvägagångssätt i analysen av materialet beskrivs. Jag beskriver mina intervjuer och lyfter en etisk diskussion om både materialet och min tolkning av det.

5.1 Metodval: diskursanalysen

Diskurser brukar beskrivas som sätt att tala om och förstå världen (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:7) och eftersom jag ville undersöka hur Göteborg talar om att bygga en jämlik stad passade det bra att undersöka den diskursen, alltså att göra en *diskursanalys*. Jag intresserar mig som sagt för hur Göteborgs stad pratar om, benämner och adresserar jämlikheten i staden (den byggda jämlikhetens diskurs) och valde därför diskursanalysen som metod för att söka besvara mina frågeställningar och uppfylla mitt syfte. Som Kristina Boréus (2015:164) skriver i *Handbok i kvalitativa metoder* används diskursanalysen för att komma åt det som är underförstått eller taget för givet i texten. Och jag ville veta just detta – vad som gick att utläsa mellan raderna i de häften där SKA- och BKA-processen beskrivs, vilka känslor och föreställningar som orden (eller bristen på ord) skapar.

Vidare skriver Winther-Jørgensen och Phillips att diskursanalysen handlar om att kritiskt granska maktrelationer genom "...att formulera normativa perspektiv varifrån man kan kritisera dessa relationer och peka på möjligheter till social förändring." (2000:8). Med tanke på att jag vill ta reda på de normer som kommer till uttryck genom stadsplaneringen, är denna del av diskursanalysen ytterligare en anledning till att välja den som metod. Hur konstrueras den jämlikt byggda staden i dessa dokument? *För* vem görs den och *med* vem?

Ytterligare en anledning till den diskursanalytiska metoden är dess riktning mot att söka åstadkomma förändring. Som Winther-Jørgensen och Phillips (2000:8) skriver handlar det om att "...utforska och kartlägga maktrelationer i samhället, och att formulera normativa perspektiv varifrån man kan kritisera dessa relationer och peka på möjligheter till social förändring." och som jag formulerade i syftet är jag intresserad av att öka kunskaperna om hur inkludering kan göras i den byggda staden.

Winther-Jørgensen och Phillips skiljer i sin bok på diskursanalysen som teori, ett sätt att betrakta världen, och diskursanalysen som metod att undersöka världen med. Den diskursanalytiska teorin bottnar precis som teorierna om makt, genus, queer och kulturgeografi i ett socialkonstruktionistiskt synsätt om att objektivitet inte finns utan språk konstruerar världen (ibid 2000:10, 15). Eftersom jag redan gått igenom den biten ("4.1 Socialkonstruktionism") kommer jag i detta kapitel skriva mer om den diskursanalytiska metoden som riktar in sig på att undersöka *hur* språket konstruerar världen. Flera författare har utarbetat olika metoder och begrepp och jag kommer att presentera en del från Foucault, något från Martin, Laclau och Mouffe samt Fairclough.

Precis som mot andra socialkonstruktionistiska perspektiv finns samma kritik mot diskursanalysen. Om allt beror på, blir till i sammanhang och därmed är föränderligt, är ju vad som helst möjligt! Men som jag nämnde när socialkonstruktionismen och queerteorin presenterades i teorikapitlet ovan försvarar sig perspektivets förespråkare med att även om förändring är möjlig så kan diskurser vara så pass institutionaliserade att de är mycket svåra att förändra och att denna förändring tar väldigt lång tid – på så vis är det fortfarande intressant att studera rådande diskurser eftersom enskilda situationer ändå kan upplevas så låsta, skriver Winther-Jørgensen & Phillips (2000:11f). Jag har i uppsatsen försökt att visa både hur konstruktionen av den jämlikt byggda staden konstrueras, samt hur konstruktionen (diskursen) är så pass stabil att den innebär maktutövning, som ett försök att tillbakavisa diskursanalysens och socialkonstruktionismens kritiker.

När jag nu tecknat de övergripande penseldragen och motiverat metodens relevans för mitt syfte är det dags att fördjupa diskursanalysens resonemang.

5.2 Diskursteoretiska begrepp

Jag kommer att inleda fördjupningen av detta metodkapitel med att återge några av de teorier och begrepp som Ernesto Laclau och Chantal Mouffe (1985/2008) beskrivit. Dessa teoretiker har bidragit med en omfattande teori och tillhörande begrepp till diskursanalysens fält, men jag presenterar bara delar av deras bidrag. Laclau och Mouffes diskursanalys kommer från samma socialkonstruktionistiska grundantagande som andra diskursanalytiker. Deras bidrag kallas ofta *diskursteori* (Winther-Jørgensen & Phillips 2000), men används ofta även som *metod*. Två av de begrepp som Laclau och Mouffe tar upp är hegemonianalysen som följs av en dekonstruktion (en del omnämner hela processen som dekonstruktion). Dessa, till skillnad från när begreppet introducerades av Gramsci (1971), hegemonin som konstruerad och därmed föränderlig. Hegemonin analyseras, enligt Laclau och Mouffe (1985/2008), för att ta reda på diskursens dominanta naturlighet eller självklarhet, medan dekonstruktionen görs för att utmana dominansen/hegemonin och visa att den inte är essentiell utan just konstruerad. Magnus Nilsson har skrivit en avhandling som till sin metod liknar min uppsats, avhandlingen har diskursanalytiskt undersökt hur kategorin ”äldre” konstrueras i en rad dokument. Nilsson skriver att:

”Hegemonianalys kan därmed beskrivas som en analys av hur dominans, hegemoni, etableras. Hegemonianalysen syftar till att lyfta fram den dominerande, definierande, diskursen i det fält som studeras, att analytiskt konstruera diskursen. Den är ett sätt att lyfta fram det som dominerar och hur det är sammansatt. Det handlar om att läsa texten så som den ’vill’ bli läst, att lyfta fram det som på ytan organiserar texten (i vid mening), de textuella logikerna.” (Nilsson 2008:53)

I min analys har jag både intresserat mig för hegemonin i form av vilken normkropp som staden ska planeras för som framkommer i de studerade häftena, men i något större utsträckning har jag intresserat mig för den dekonstruerande ansatsen till att ifrågasätta naturligheten i den konstruerade hegemonin. Jag utvecklar den dekonstruerande metoden mer i stycket ”5.3 Att ifrågasätta det naturliga” nedan. Hegemonin kan studeras med hjälp av begreppet antagonism som är ett uttryck för de tvetydigheter som finns i diskursen (Fischer 2003:147), vilket jag gjort bland annat genom att ställa formuleringar i BKA-häftet mot formuleringar i SKA-häftet.

Några andra begrepp som Laclau och Mouffe utarbetat handlar om hur en kan leta efter det underförstådda, efter mönster, genom att undersöka hur ord (eller tecken om en inte utgår ifrån text) får betydelser beroende på vilka meningar eller sammanhang de finns i. Dessa ordtecken kan till exempel kallas flytande signifikanter, och är ord vars innebörd ändras

beroende på vilket sammanhang de finns i – i mina undersökta häften är *människa* och *barn* exempel på sådana ord vars innebörd konstrueras beroende på sammanhanget (Laclau & Mouffe 1985/2008:168). Sammanhanget i ord kallas för ekvivalenskedjor (ibid 1985/2008:187). Därtill finns det överordnade ordet, nodalpunkten (ibid 1985/2008:168), som inbegriper diskursen – i mitt fall är *alla* ett sådant ord. När jag läste häftena undersökte jag sammanhangen runt människan och barnet i min jakt på hegemonin, för att sedan byta ut sammanhangen i dekonstruktionen (nedan).

Ytterligare ett välanvänt diskursanalytiskt begrepp som jag använt för min analys är Norman Faircloughs modalitetsbegrepp. Fairclough (1992) har en delvis annan ingång än Laclau och Mouffe till diskursanalysen där han till exempel inte ser allt som diskurs, men just detta begrepp har jag bedömt som relevant för min studie. Modalitet handlar om styrkan i påståenden i en text. Fairclough har en textnära förståelse för diskursanalysen och även modalitetsbegreppet, medan min tolkning av modaliteten används mer i betydelsen styrka eller svaghet i textens riktning. Jag har studerat texternas modalitet för att undersöka hur tydligt jämlikheten adresseras i de studerade häftena för att kunna ge ett utförligt svar på min fråga om hur jämlikheten formuleras i häftena. Jag har också använt Bacchis problemformulerings teorier till detta. Bacchis (2009) bidrag ifrågasätter problemformuleringar och deras avsikt, samt följder. Hon menar att problemformuleringar inte är givna, utan att de konstruerar problem genom hur de formuleras, och att detta får följder för policys inriktning och potentiella utfall.

Sammantaget har dessa teorier ovan från Laclau och Mouffe, Fairclough och Bacchi varit en utgångspunkt i min läsning av häftena, begreppen har gjort det möjligt att urskilja diskursen och undersöka hegemonikonstruktionen av arbetet med den jämlikt byggda staden.

5.3 Att ifrågasätta det ”naturliga”

Ett av de största namnen inom diskursanalysen är Michel Foucault. I *Diskursens ordning* (1970/1993:7) skriver han bland annat om utestängning som ett sätt genom vilken diskurser reproduceras och ordning skapas, ett begrepp som kan jämföras med resonemanget om hegemoniskapande ovan. Foucault delar upp utestängningen i tre delar: tabu (ord som inte uttalas), dikotomisering (isärhållande av vi och dom) samt ”viljan till sanning” som handlar om att få något att framstå som ”naturligt” det vill säga essentiellt och därmed obestridbart (1970/1993:14). Den sista delen, sanningsviljan, är den del Foucault fokuserar mest på i sin föreläsning *Diskursens ordning* (1970/1993). Att i Foucaults anda ifrågasätta det som inom diskurser framställs eller hävdas vara ”naturligt” handlar om att försöka undersöka hur

diskursen konstrueras för att därigenom ”...äntligen upphäva det betecknandes makt.” (1970/1993:36). Med dessa diskursanalytiska begrepp från Foucault fick jag alltså stöd i att leta efter de normer som upprätthålls genom det sätt som häftena för social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys är formulerade. Vad framställs som sanning/naturligt i dokumenten? Hur kan denna sanning ifrågasättas?

Laclau och Mouffe (1985/2008) har arbetat vidare med Foucaults teorier och skrivit om att objektivitet inte finns utan att allt är konstruerat, om allt är konstruerat behöver vi undersöka hur konstruktioner blir naturliga (den tredje delen av utestängningen ovan). Med denna utgångspunkt ses världen som konstruerad genom upprepning av diskurser, upprepningarna/reproducerandet ger hegemonin (alltså normaliteten eller ”naturligheten”) – vilket jag var inne på i tidigare stycke. Hur vi till exempel beskriver grupper som människor/barn/kvinnor/hbtq-personer etcetera är därmed en politisk handling eftersom att upprepningarna skapar samhället, ett perspektiv som även Butler (i teorikapitlet ovan) utvecklat. Jag har tagit till mig resonemanget om utestängning och sanningsskapande för att i min studie kunna leta efter normer, alltså självklarheter, i Göteborgs stads arbete med en jämlikt byggd stad.

För att leta efter det ”naturliga” och självklara har jag även inspirerats av Joanne Martin som i sin text *Deconstructing Organizational Taboos: The Suppression of Gender Conflict in Organizations* (1990) vänder på dessa sanningar för att visa på att de är blott synsätt – och dessutom förtryckande sådana. Martin visar genom sin dekonstruktion att dikotomier inte är naturligt givna, utan att där finns en gråskala emellan, exempelvis är gränserna mellan privata och offentliga rum flytande snarare än motsatsen: människor arbetar hemma också, det finns människor som bor på gatan och andra ser puben som sitt vardagsrum (1990:342f, jmf resonemanget om dikotomier i teorikapitlet ovan). I sin dekonstruktion har Martin prövat att bland annat byta ut könet i texten. Jag har använt dekonstruktion utifrån fler kategorier än kön (i intersektionell anda) samt undersökt hur betydelsen skiftar beroende på hur underordning eller diskriminering formuleras genom att till exempel byta funktionshinder mot funktionsvariation. Martins metod stärkte också min övertygelse om att också BKA-häftet har en plats i analysen för att visa på hur annorlunda SKA-häftet hade kunnat göras. Genom att jämföra formuleringar i de olika häftena och undersöka hur de hade kunnat användas för att dekonstruera respektive texter har diskursen blivit tydligare.

Att använda teorin om utestängning och konstruktionen naturlighet går väl ihop med de teorier om maktordningar som jag redogjorde för i den teoretiska ramen ovan, men så är också Foucault utgångspunkt för många av de teoretikerna. Eftersom jag letade efter de

uttalade normerna var Foucaults idéer användbara i min läsning av häftena, jag har använt de tre delarna av utestängningen och letat efter grupper/kategorier som inte uttalas (tabu), grupper som ställs emot varandra (dikotomisering/isärhållande) och hur grupper/kategorier framstår som naturliga snarare än konstruerade och därmed föränderliga. Jag gjorde detta genom att undersöka vilka kroppar som omnämndes i texten, vilka kategoriseringar uttalas och hur formuleras de? Dessa kategoriseringar problematiserades sedan utifrån min teoretiska ram.

5.4 Metodkritik

En viktig brasklapp som Winther Jørgensen och Phillips (2000:28) för fram, och som jag försökt ha med i undersökningen, är att diskursanalytikerns uppgift inte är att fastställa diskursen – eftersom en grundförutsättning för perspektivet ju är att fasthet eller sanning inte finns, utan det handlar om att leta efter mönster och problematisera dessa för att kunna diskutera vilka konsekvenser mönstren (alltså diskursen) kan få i verkligheten. Jag utvecklar min egen ingång till analysen nedan under rubriken ”5.7 Etiska överväganden och situering/reflexivitet”.

Ytterligare en kritisk ståndpunkt som jag vill lyfta är den motsättning som Martin (1990) skriver om i sin dekonstruktion av en organisationskultur. Det går nämligen, enligt Martin, att kritisera valet att genomföra forskning som kombinerar traditionell genusvetenskap med diskursanalys på grund av den senares socialkonstruktionistiska grund. Diskursanalys och genus kan alltså kärva som team, skriver hon, eftersom den till genusvetenskap kopplade ideologin feminism hävdar att sanning finns, exempelvis att förtryck existerar och går i en viss riktning, medan diskursanalysen kan vända på allt i oändlighet – vem som helst kan anses förtryckt (ibid 1990:341). Diskursanalys kan enligt Martin (ibid) också ses som ett hot mot feminismens agenda, mot jämlikhetssträvan, eftersom dekonstruktionen inte ger svartvita svar som passar för övertygande propaganda. Eftersom dekonstruktionen skapar gråskalor som komplicerar bilden ses metoden av en del feminister som elitistisk, menar Martin (1990:341f), något som inte folk förstår och som därför per automatik inte gynnar dem utan bara eliten. Lösningen på det är, skriver Martin (1990:342), att dekonstruera praktiska exempel av texter som folk förstår – vilket också är min ambition i denna studie. Denna kritik kan också bemötas med det jag nämnt flera gånger tidigare, även om saker är föränderliga kan de vara mycket tröga (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:45f).

5.5 Materialval och generaliserbarhet

Valet av att studera just Göteborgs stads material för att bygga socialt hållbart skedde av en slump, vilket jag utvecklar i stycket om intervjuer nedan. När jag undersökt vilken forskning som gjorts om konsekvensanalys (samt konsekvensbeskrivning och impact assessment) har det framkommit att Göteborg är en av de städer som arbetat relativt mycket med och tidigt började att försöka realisera politiken på området social hållbarhet, vilket gör staden till ett tacksamt studieobjekt med mycket genomarbetat material att utgå ifrån, material som andra städer därefter har låtit sig inspireras av.

Valet av dokument utvecklas också något i intervjustycket, men framför allt har jag valt att studera SKA- och BKA-häftena eftersom att de sammanfattar policyn och metoden för arbetet med en jämlikt byggd stad och dessutom sprids de flitigt av stadsbyggnadskontoret varför deras inflytande kan antas vara relativt omfattande. Jag hade inte tänkt låta BKA-häftet vara med i analysen från början, men när jag ögnade SKA-häftet framstod det vara relativt tomt på kategorier och grupperingar, vilket fick mig att inkludera BKA-häftet för att göra analysen djupare och för att underlätta den dekonstruerande metoden. Att intervjupersonerna ofta buntade ihop SKA- och BKA-arbetet förstärkte övertygelsen om det rätta i att inkludera båda häftena i analysen. Dokumenten liknar varandra i mycket, samtidigt som de skiljer sig åt i många detaljer, vilket framkom i ”3 Det studerade sammanhanget” tidigare. Jämförelsen, och dekonstruktionen, gör att det blir lättare att diskutera vilka kategorier som staden görs jämlik för.

Även om SKA- och BKA-häftena sammanfattar de idéer som stadsbyggnadskontoret har att arbeta efter när det gäller social hållbarhet finns tillhörande dokument och praktiker som inte ingår i analysen. En intervjuperson sa att häftena bara är en del av att alla handläggare på kontoret förväntas arbeta med social hållbarhet när de planerar (2016-11-21), och förutom häftena finns ytterligare material – bland annat på webben. Min studie av två häften omfattar därmed bara en del av diskursen på kontoret, men med tanke på häftenas sammanfattande roll ser jag ändå en relevans i att studera just dem då de kan antas ge en bild av de formuleringar och uppfattningar som återkommer i resten av organisationen.

Utöver det material jag har studerat hade det för mitt syfte varit intressant att göra en större intervjustudie med handläggare på stadsbyggnadskontoret, men tyvärr kunde ingen av dem ställa upp på intervju (se nedan under rubrik ”Intervjuer”).

Det hade också varit intressant att analysera de konsekvensanalyser som SKA-arbetet resulterat i och jämföra dessa med häftenas intention, men detta låg utanför uppsatsens ram. Ytterligare en aspekt, också denna utanför ramen, som hade varit intressant att fördjupa sig i

hade varit att intervjua de politiker som initierat arbetet med ”sociala aspekter” på stadsbyggnadskontoret.

När det kommer till generaliserbarheten är min analys en möjlig tolkning av materialet bland andra, hade en haft med sig andra teorier än de jag presenterade i teorikapitlet hade det blivit ett annat resultat med tillhörande analys. Trots detta menar jag med utgångspunkt i kulturgeografernas kritik av normativiteten inom stadsbyggnadsfältet (se teorikapitlet), att det är möjligt att hävda en viss generaliserbar poäng i den kritik jag framför mot sättet denna typ av dokument är formulerat, vilket jag utvecklar i ”7. Slutsats/diskussion”.

5.6 Intervjuer

De dokument som jag har valt att studera kom i mina händer under en intervju för praktikplats i januari 2016. Jag hade sökt mig till stadsbyggnadskontoret för att få arbeta med jämlikhet och stadsplanering i uppsatsen och under praktikterminen och fick träffa en person med ansvar för jämlikt byggande. Personen gav mig SKA- och BKA-häftena samt några rapporter från stadsbyggnadskontoret som inspiration. När jag sedan under arbetet med uppsatsen ville intervjua personer med kunskap om arbetet med SKA hörde jag av mig till denna person för en intervju. Tyvärr kunde hen inte, men via vår mejlkontakt skickades jag vidare till en rad andra personer på stadsbyggnadskontoret som i sin tur skickade mig vidare till andra personer som jag kunde prata med. Jag ville prata med någon som hade övergripande koll på stadens arbete med SKA för att få förklarat hur stadens arbete med en jämlikt byggd stad konstrueras och höra hur de resonerat och diskuterat när dokumenten skrevs och när de spreds till praktikerna. Dessutom ville jag prata med de handläggare som arbetar med att skapa själva analyserna till detaljplanerna för att fråga hur de tolkade dokumenten och begreppen däri. Jag ville ha svar på dessa funderingar för att bättre förstå dokumentens sammanhang och därmed få en bättre förståelse för den diskurs jag undersökt. Tyvärr fick jag bara intervjuer med personer med det övergripande perspektivet, varför jag inte kunde annat än gissa mig till hur praktikernas utsaga skiljer sig åt från de jag pratade med. Jag hade kontakt med drygt en handfull praktiker, men alla hade fullt upp och kunde inte ställa upp på intervju, även mina intervjupersoner med övergripande ansvar bekräftade att jag inte kunde få tid att träffa någon handläggare. Denna brist på intervjupersoner som arbetar med detaljplaner upplevde jag inte så problematisk som jag hade trott för min analys, utan det gjorde att jag verkligen var tvungen att använda mina teorier för att analysera dokumenten i stället för att läsa dem med handläggarnas ögon. Trots att de uteblivna intervjuerna gjorde att jag upplevde att min analys blev mer klarsynt anser jag att det är en svaghet i min uppsats att

perspektivet saknas då det hade kunnat förbättra min och din förståelse för dokumenten och arbetet på stadsbyggnadskontoret, att tillföra detta perspektiv.

Tre av intervjupersonerna som ställde upp arbetar med att utveckla SKA-arbetet (två sitter på stadsbyggnadskontoret och en på social resursförvaltning). Den fjärde intervjupersonen var en av de som utvecklade SKA-arbetet samtidigt som häftena producerades (hen arbetar i dag på social resursförvaltning). Intervjuerna genomfördes parvis på respektive förvaltning enligt intervjupersonernas önskemål. Jag utgick ifrån en halvstrukturerad intervjuguide med ämnen jag ville ha klarhet i (se bilaga), och hade med mig dokumenten SKA och BKA samt rapporterna jag läst för att fördjupa min förståelse för stadens SKA-arbete (Tahvilzadeh 2015, Stadsbyggnadskontoret 2015, Göteborgs stad 2013). Eftersom jag arbetat som journalist under flera år var jag trygg i att se intervjuguiden mer som ett stöd för att hålla liv i samtalet, än som ett strikt manus. Det ger, enligt min erfarenhet, generellt fylligare svar att vara följsam med den/de en intervjuar (vilket också Kvale & Brinkmann 2009:154 och Häger 2007 beskrivit). För att ytterligare förbättra min möjlighet att fokusera på samtalet och på att följa upp med följdfrågor när jag inte förstod eller när jag ville höra mer om ett resonemang antecknade jag sparsamt under intervjuerna, men spelade in samtalet på två telefoner. Jag antecknade vilken röst som jag skulle koppla till vilket namn för att kunna separera dessa vid transkriberingen, vilket fungerade bra.

Vid den första intervjun hoppade jag över många frågor från intervjuguiden eftersom intervjupersonerna inte hade kunskap om hur häftena utvecklats eller hur analyserna skrivs av handläggare, istället fokuserade jag på att få så bra koll som möjligt på hur SKA/BKA görs inom stadsplaneringen, samtidigt som jag också fick tid till att be dem föra ett djupare resonemang kring användningen av olika begrepp. De luckor som fanns kvar fick jag svar på under den andra intervjun, samt att även dessa personer fick resonera kring begrepp (se intervjuguide i bilaga).

Jag transkriberade intervjuerna direkt efteråt. Transkriberingsmetoden är ett slags tolkning, med det diskursanalytiska perspektivet går det inte att fullt ut återge ett samtal eftersom återgivningen går via mig och jag väljer hur (om) jag återger sådant som inandningar, suckar, fniss, skratt, blickar etcetera (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:84f). När jag valt ut vilka citat jag skulle använda mejlade jag dessa till intervjupersonerna och fick tillbaka önskemål om att tvätta dem från talspråk i större utsträckning än de transkriberade citaten samt att jag fick önskemål om anonymitet. När jag återgett citaten har jag bara hänvisat till vilket datum intervjun genomfördes eftersom deras olika positioner inte har någon betydelse för deras utsagor, alla är intervjuade i rollen som utvecklare av arbetet med SKA och BKA.

5.7 Etiska överväganden och situering/reflexivitet

De dokument jag studerat är offentliga handlingar vilket gjort att jag inte har behövt beakta någon etisk hänsyn när jag studerat dem. Jag valde, som sagts ovan, att anonymisera mina intervjupersoner på deras önskemål. En etisk risk som alltid föreligger när en använder intervjuer som metod har att göra med att det är svårt att veta om min tolkning av deras citat stämmer och om urvalet av citat gör intervjupersonerna rättvisa. Tolkningarna har jag, som jag skrev i intervjustycket ovan, fått godkända på mejl, men eftersom uppsatsen är så lång och intervjupersonernas tid så begränsad har de inte haft möjlighet att läsa citaten i sammanhanget det vill säga i uppsatsens helhet. Jag har bortsett från denna begränsning och använt personernas citat ändå, vilket jag anser etiskt försvarbart då det inte är deras utsagor som jag granskar utan diskursen som häftena är en del av, citaten används bara för att hjälpa till i tolkningen av dokumenten.

En etisk kyphest är det som Donna Haraway (1991) kallar för ”gudstricket”. Det går ut på att i forskningsmässig tradition skriva ut sig själv från uppsatsen och därmed hävda någon slags ”objektivitet”, eller som om jag vore gud som såg på ett fenomen i sin helhet från utsidan och bara kunde skriva ned detta. Haraway skriver att vi alla har en historia genom vilken vi tolkar världen, precis som de socialkonstruktionistiska teoretikers övertygelser jag beskrivit ovan har vi alla en egen kunskap om hurdan verkligheten är och det är genom detta raster vi producerar till exempel en uppsats. Min uppsats står alltså inte fri från min person utan är en produkt av mig även om jag har gjort mitt bästa att förhålla mig på ett fördomsfritt sätt till det material jag har studerat. Liknande tankar kallas inom diskursanalysen för reflexivitet (Fischer 2003:141). Det som utmärker Haraway är hennes lösning på dilemmat där hon förespråkar att forskaren (jag) beskriver vem jag är så att läsaren kan bedöma min uppsats bättre, detta kallar hon *situering*.

Jag hade troligtvis inte valt att studera den valda diskursen om det inte vore för att jag uppfostrats av en feminist, om jag inte lyssnat till (och så småningom deltagit i) politiska diskussioner över middagen dagligen, om jag inte vuxit upp med travar av nyhetstidningar och magasin, om jag inte haft vit hud, om jag inte utbildat mig till journalist och arbetat som sådan i flera år, om jag inte studerat genusvetenskap, om jag inte utbildat mig till normkritisk sexualupplysare på RFSU, om jag inte bott i Sverige, om jag inte haft de vänner jag har och så vidare. Både valet att studera byggandet av den jämlika staden och alla val senare av rubriker, formuleringar, ordning med mera är tagna av mig.

Även om valen är mina och ingen annan hade kunnat göra en precis likadan uppsats har jag med mig en vana från journalistiken att ta mig an material på ett öppet sätt och att leta rätt

på flera sidors bästa argument. Med snart sex år på högskola/universitet hoppas jag dessutom ha en välgrundad källkritik och förmåga till källhänvisning som ger viss trovärdighet till uppsatsen. Jag vill också hävda att den normkritik jag lärt mig på genusvetenskapen och inom RFSU hjälper mig att söka förståelse utifrån varje dokument/intervjupersons sammanhang på ett välvilligt sätt, en fördjupning av den journalistiska öppenheten alltså.

5.8 Avslutningsvis min metod

När jag har granskat de dokument som ligger till grund för stadsbyggnadskontorets arbete för en jämlikt byggd stad (SKA- och BKA-häftet) har jag letat efter mönster av normer genom att använda de diskursanalytiska verktyg jag redogjort för i detta kapitel utifrån den teoretiska ram jag tecknade i föregående kapitel. Genom två intervjuer med fyra personer har jag fått möjlighet att sätta dokumenten i ett sammanhang. När jag läste häftena samlade jag intressanta citat utifrån diskursanalytiska begrepp och teorier och utifrån genusvetenskapliga, intersektionella, queerteoretiska och genusgeografiska teorier i ett textdokument. Utifrån dessa citat kunde jag börja sortera upp teman, inledningsvis utifrån de tre delarna i Foucaults utestängningsteori, men så småningom fann jag återkommande resultat som var intressanta i förhållande till den kategorisering jag ville undersöka i jakt på den hegemoniska diskurs som SKA- och BKA-arbetet konstruerar (utifrån dokumenten och intervjupersonerna). Citaten från intervjuerna passade jag in där de behövdes för att öka förståelsen för diskursen. De kategoriseringar med därpå följande utestängningar jag fann sattes i perspektiv genom att dekonstruera formuleringar.

Detta tillvägagångssätt har nu lett fram till uppsatsens kärna: resultat och analys.

6. Resultat och analys

I detta kapitel av uppsatsen presenteras det material som jag har studerat utifrån mina valda diskursanalytiska teorier om modalitet, hegemoni, utestängning och dekonstruktion. Resultatet är gjort utifrån den teoretiska ram jag satt upp för uppsatsen och analysen utifrån dessa teorier presenteras om vartannat för att ge läsaren en tydligare helhetsbild. Först nämns kort de dokument jag har studerat, samt de personer jag intervjuat för att du lättare ska kunna ta del av analysen med materialet färskt i minnet.

6.1 Studerat material samt intervjuer

SKA-häftet med titeln "[SKA] Social konsekvensanalys – människor i fokus 1.0" är ett häfte som beskriver Göteborgs stads arbete med socialt hållbar stadsbyggnad, framför allt beskriver det arbetsmodellen "SKA-verktyget".

BKA-häftet är Göteborgs stads motsvarande häfte för barnkonsekvensanalys, titeln på dokumentet är "[BKA] Barnkonsekvensanalys – barn och unga i fokus 1.0".

Intervjuer har genomförts med fyra personer varav tre arbetar med att utveckla SKA- och BKA-arbete medan en intervjuperson var med och utvecklade häftena och arbetet runt dem från början.

6.2 Sociala aspekter eller barn

En av skillnaderna mellan häftet för barnkonsekvensanalys (BKA-häftet) och det för social konsekvensanalys (SKA-häftet) handlar om tilltalet, vem eller vad som tilltalas. Medan det ena häftet handlar om ökad hänsyn till barn, en grupp som generellt åsidosätts enligt Göteborgs stad (2015), så handlar det andra häftet om begreppet sociala aspekter och den generella gruppen människor. Jag kommer nu gå närmre in på hur dessa skillnader mellan häftena konstrueras och vilken hegemoniska diskurs det konstruerar.

Förutom att formuleringen av titeln på själva häftet (och den tillhörande metoden/arbetsättet) skiljer sig åt, där det ena häftet adresserar sociala konsekvenser för människor och det andra barns perspektiv, finns i häftena en skillnad i vilken tyngd som läggs i budskapet. För varje social aspekt och skalnivå kan tre steg formuleras: inventering, åtgärder och analys. När stegen förklaras i SKA-häftet beskrivs inventeringssteget såhär:

"Hur fungerar området idag? Vilka sociala kvaliteter och behov finns? Vad känner vi till och vad måste vi ta reda på? I ett tidigt skede bedöms behov av inventering och en tidsplan för arbetet görs i samverkan. Kunskap om sociala aspekter samlas, och arbetsinsatser och aspekter sorteras och prioriteras med hjälp av verktyget." (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011: pärmens insida, i häftet är hela texten kursiverad)

Medan samma steg i BKA-häftet beskrivs så här:

"Hur fungerar platsen idag för barn och unga? Vilka kvaliteter finns? Vilka brister? Vad vet vi, vad behöver vi ta reda på? Vem ska vi fråga? Hur inhämta barn och ungas synpunkter?" (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011: pärmens insida, i häftet är hela texten kursiverad)

Där SKA-häftet genom formuleringen riktar in sig på hur "sociala aspekter" fungerar så fokuserar BKA-häftet uttalat på "barn och unga", det finns alltså en skillnad i att SKA-häftet uppmanar till att samla kunskap om sociala aspekter, medan BKA-häftet uppmanar till att inhämta barns synpunkter. De sociala aspekterna definieras inte i häftet, mer än att de ska

studeras utifrån matrisen som formuleras i häftet (se foto under ”3. Det studerade sammanhanget” i uppsatsens början).

Att prata om *aspekter* i SKA-häftet istället för som i BKA-häftet om kroppar/människor inom *kategorin barn*, alltså genom att i låg utsträckning adressera kroppar eller människor i SKA-häftet är ett genomgående tema. I SKA-häftet används begreppet ”människa” för att beskriva vem de sociala aspekterna berör och meningar som denna förekommer:

”I fokus står hur vi bygger en socialt hållbar stad för boende, besökare och sysselsatta.”

(Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:4)

Även om människor finns med i häftet hålls de på en viss distans genom att växelvis vara människor och sociala aspekter eller ”sociala frågor” som i denna formulering:

”En viktig fråga är hur de långsiktiga, sociala frågorna blir tydliga tidigt under planeringsprocessen.” (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:4)

I början av SKA-häftet står däremot att miljöer ska:

”...fungera för alla människor som ska använda dem. Med alla menar vi alla människor, oavsett kön, ålder, religion, socio-ekonomisk bakgrund, etnicitet, sexuell läggning eller funktionsnedsättning.” (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:6).

Detta senaste citatets tydlighet uteblir sedan i resten av häftet, där står i stället om ”människor” – människor som visserligen kan beskrivas vara olika, men inte som barnen i BKA-häftet uttryckligen åsidosatta. Det är svårt att exemplifiera vad som inte sägs, att kroppar inte är närvarande i SKA-häftet. Ett exempel är att det står i BKA-häftet att FN:s barnkonvention är en utgångspunkt för arbetet (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:6), medan det till exempel inte står något om en utgångspunkt i FN:s deklaration för mänskliga rättigheter i SKA-häftet.

En intervjuperson förklarar den tydligt definierade åsidosatta gruppen barn med att de är åsidosatta i demokratin på ett starkare sätt än andra grupper eftersom de inte kan göra sina röster hörda i demokratin förrän de fyllt 18 år (och blivit vuxna):

”Under samråd [som är ett lagstadgat moment i planarbetet] har invånare en demokratisk rätt att lämna sina synpunkter. Den rätten innefattar också barn och unga, men de har inte samma förutsättningar att lämna sina synpunkter. Deras engagemang är många gånger beroende av föräldrars intresse i frågan och därför är det viktigt att lyfta barnperspektivet och barns egna perspektiv i planeringsprocessen.” (Intervju 2016-11-21)

Detta resonemang kan kompliceras om en lägger till gruppen papperslösa och frågar sig varför deras separata dokument uteblivit (ett politiskt ställningstagande som inte är upp till handläggaren att resonera kring), eller vilken typ av sämre förutsättningar att göra sin röst hörd i demokratin som räknas för att bli definierad i stadens arbete med jämlik planering.

I detta fall konstrueras alla röstberättigade som jämlikt förutsatta att vara delaktiga i demokratin. I bägge häftena förekommer formuleringar om medborgare i större utsträckning än invånare. Alla kroppar kan vara invånare, men alla får inte vara medborgare vilket ytterligare kan begränsa de som innefattas i de analyser som häftena ska leda till.

I BKA-häftet återkommer alltså formuleringar om den definierade gruppen ”barn”, ”barn och unga” och ”unga” (alla under 18 år), samt att de vid ett par tillfällen skriver att den tilltalade gruppen inte är homogen (även om denna problematisering oftast uteblir). I jämförelse med SKA-häftet som alltså skriver generellt om ”sociala aspekter” och den omfattande gruppen ”människor” kan detta tolkas som att BKA-häftet har en något starkare modalitet (tydlig riktning, se även stycket ”6.4 En tydlig metod med otydligt innehåll”) i och med att de mer precist formulerar *vem* analysen är till för istället för den generella adresseringen av *vad och vem* som står i SKA-häftet. Dessa formuleringar kan diskuteras med utgångspunkt i Friberg och Larssons rapport (2002) om jämlik planering där vikten av att planera för subjekt ses som grunden till ett förändrat arbetssätt. Så som kroppar konstrueras i de häften jag studerat konstrueras barnen mer som subjekt än de ”människor” som ibland adresseras när det gäller ”sociala aspekter” (jmf den distansering jag skrev om ovan). Om en till exempel med Martin (1990) provar att dekonstruera delar av texten, och undersöker följande formulering:

”När barn bara är en delmängd av alla människor tenderar vi att glömma bort dem. Vi låter dem inte i tillräcklig utsträckning ta plats med sina rättigheter och behov. I konsekvensbeskrivningar beskrivs ofta effekter av det som planeras i allmänna ord och beslut där barns behov prioriteras bort redovisas inte tydligt.” (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:8)

Hade formuleringen kunnat användas i SKA-häftet? Hade barn kunnat bytas ut till grupper som kvinnor, transpersoner, personer med annan funktion än normen?

”När *transpersoner* bara är en delmängd av alla människor tenderar vi att glömma bort dem...”

”När *den vars kropp inte fungerar enligt normen* bara är en delmängd...”

Genom att formulera och därmed peka ut hur maktordningar verkar finns en tydlighet i BKA-häftet som inte motsvaras i SKA-häftet, men genom att låna uttryck mellan häftena konstrueras en diskurs där de diskrimineringsgrunder som finns med vid ett tillfälle i SKA-häftet ökar häftets intersektionellt färgade ansats.

En liknande dekonstruktion kan göras med följande formulering från BKA-häftet:

”Utmaningen ligger i att förändra vuxnas attityder till barn och till vilken vikt som ska läggas vid deras erfarenheter och kunskap och inflytande i beslutsprocesser.”

(Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:8)

Om vuxna, i det här fallet handläggare på stadsbyggnadskontoret, skulle uppmanas att ifrågasätta sina attityder till grupper som ickevita, äldre, queera (som inte lever heteronormativt) eller någon annan kategori skulle kanske den förändring bli möjlig som Friberg och Larsson skriver om (2002:177). De pekar på att för att planeringen ska kunna bli mer jämställd (mellan kön) måste de som staden planeras för bli till subjekt genom att uttalas. Deras rekommendation kan även ses i ljuset av att både Tilly (2000) och Connell (2009) skrivit om att maktordningar reproduceras för att någon tjänar på dem, ett faktum som inte adresseras alls i SKA-häftet, men delvis i BKA-häftet.

I SKA-häftet uppmanas handläggare (och andra läsare) att ta hänsyn till ”människor” eller ”grupper av människor”, de får oftast inte läsa att det är någon särskild grupp som är särskilt utsatt som en bör tänka på (exempelvis Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:18), utsattheten uttalas inte. Staden har länge planerats och byggts för alla människor, men som bland annat McDowell (1999) skriver har det faktiska utfallet av denna planering/detta byggande inte varit alla till godo. Med McDowells kritik mot planeringens modernistiska sätt kan det te sig märkligt att formulera ett dokument som SKA-häftet så öppet, ett dokument som kommer sig av att politiker formulerat visioner om en mer jämlik och rättvis stad där kroppar kan mötas (Göteborgs stad 2015).

6.3 Två dokument för ett perspektiv

Förutom att häftena adresserar sociala aspekter och människor jämfört med barn så har jag intresserat mig för att stadsbyggnadskontorets policy för jämlikt planerande formuleras i två olika dokument och för vad detta kan innebära för hur den jämlikt byggda staden konstrueras i dokumenten.

I grunden är det en politisk vision om att lyfta ut barnperspektivet som ligger till grund för uppdelningen i två dokument, ett för människor och ett för barn.

”När vi fick det här uppdraget så var det ett jättetydligt fokus på barnperspektivet i fysisk planering från politikernas håll, så att det var ju ett uppdrag vi fick att barns perspektiv måste komma in i planeringen.” (Intervju 2016-11-21)

Det finns alltså en politisk intention att specificera barnperspektivet, vilket tjänstepersonerna uppfyller genom att framställa två dokument, samtidigt berättar de att

analysen som görs oftast inte arbetas fram i två skilda dokument utan som en samlad konsekvensanalys.

”...i många planer så slår man ihop det och prioriterar barnperspektivet i den omfattande samlade rapporten” (Intervju 2016-11-08)

Den politiska prioriteringen i två dokument kan alltså dämpas genom att de faktiska analyserna ofta görs samlat – för, som en intervjuperson sa, så är det olika från plats till plats vilka perspektiv som är relevanta, och barnperspektivet är inte alltid relevant:

”När man jobbar med byggd miljö så är det platsspecifikt. Till en viss gräns går det att generalisera – alltså **att** man ska ha delaktighetsprocesser, **att** man ska lyfta det sociala perspektivet, men exakt vad det sociala perspektivet innebär på den här platsen, det är platsspecifikt. Det beror på vad det finns för lokala förutsättningar.” (Intervju 2016-11-21)

Intervjupersonen återger ett tänkande som går igen i det kulturgeografiska perspektivet, och även i det genusgeografiska, om hur platser konstrueras beroende på sammanhang (McDowell 1999, jmf även Ahrne 2010 om att det inte går att förutse vilken maktordning som är mest intressant). Samtidigt har en annan intervjuperson en annorlunda syn på uppdelningen, där delningen ses som nödvändig för att analysen alls ska göras:

”Ja, det är grundinställningen här, att det är klart att barn och ungas perspektiv ingår i de sociala perspektiven, men att de perspektiven tas inte hänsyn till om man inte lyfter ut dem specifikt.” (Intervju 2016-11-08)

Skillnaderna i intervjupersonernas tolkningar väcker frågor om hur handläggares perspektiv skiljer sig åt och vilket skiftande utfall det kan innebära att häftena får.

Ännu ett förhållande som förklaras med politiska prioriteringar är det faktum att inte andra grupper än barn har lyfts ut i arbetet med den jämlikt byggda staden:

”Ja men precis, det är frågor som kommer upp, i och med att barnperspektivet lyfts ut specifikt så kan man ju ofta mötas av frågan: men varför lyfter vi inte ut andra perspektiv också? Men det är ju en politisk prioritering.” (Intervju 2016-11-08)

En läsning av hur politikerna formulerar grupperns åsidosatthet i översiktsplanen (det dokument som formulerar stadens stadsbyggnadspolitiska riktning) kan ytterligare stärka frågan: varför dessa två dokument? Under rubriken ”mångfald” i översiktplanens ”del 1” står till exempel:

”Mångfalden har många namn: integration, jämställdhet, barn-, äldre-, HBT- och funktionshinderperspektivet.” (Göteborgs stad 2009:84)

Uppdelningen i två dokument beroende på om kroppen tillhör den sociala konstruktionen ”vuxen” eller dito ”barn och ung” bekräftar vidare i BKA-häftet:

”Att utgå från ett barnperspektiv syftar på att utveckla verksamheter så att de tillgodoser

barnens behov och inte låter ett vuxenperspektiv dominera.” (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:11)

Barnperspektivet skiljer sig i denna formulering från vuxenperspektivet, barn och vuxna tänker och agerar olika, och vuxenperspektivet är ett enda perspektiv som dominerar i alla sammanhang. Eftersom barn- och vuxenperspektivet beskrivs som helt åtskilda ska inte vuxna handläggare med hjälp av BKA-häftet och –modellen börja ha barns perspektiv utan de ska ta in barnperspektivet utöver sitt vanliga vuxenperspektiv samt be barn formulera sitt perspektiv.

En risk med uppdelningen i två skilda dokument är att målet om att det i framtiden ska vara ett enda häfte/perspektiv inte görs möjligt att uppnå, detta genom den dikotomi som skapas i texten där barnperspektivet ställs som motsats till vuxenperspektivet. Utifrån Foucaults teorier (1970/1993) kan man här se hur en diskurs skapas med ett naturligt perspektiv för barn och ett annat för vuxna, perspektiv som genom naturaliseringen av dikotomin konstrueras till något fast/oföränderligt – här formas den hegemoniska diskursen, utifrån Laclaus och Mouffes perspektiv (1985/2008).

Så som texterna är skrivna, i både SKA- och BKA-häftet, har det intersektionella perspektivet begränsat utrymme genom denna generella dikotomisering (undantag görs, men det övergripande budskapet är denna dikotomi, mer om detta i ”6.6 Kategorier som nämns eller inte”). Med det intersektionella perspektivet skulle kroppars olikheter (och ojämlika maktfördelning) liksom varje kropps förmåga att tillhöra flera grupper/kategorier samtidigt behöva ta en tydligare plats i texterna för att målet om den jämlika staden skulle kunna uppnås.

6.4 En tydlig metod med otydligt innehåll

Ett annat sätt att förstå stadens sätt att formulera jämlikhetsarbetet och strävan efter den sociala hållbarheten har framkommit genom att ytterligare studera materialets modalitet (Fairclough 1992). Hur starkt uttrycks visionerna och arbetssättet i häftena?

När jag undersökte texten utifrån Faircloughs diskursanalytiska begrepp modalitet fann jag att den generellt skulle kunna anses låg, det vill säga att många påståenden i häftena tycks formulerade med oskarp riktning, även om språket varierar från stycke till stycke på grund av att flera personer skapat texterna i häftena (Intervju 2016-11-21). Den låga modaliteten gjorde sig exempelvis gällande på de ställen i bägge häftena där texternas mening sammanfattas, där beskrivs arbetet med SKA och BKA som att det är under utveckling och i en ”lärandeprocess”, ett budskap som upprepas flera gånger, processen beskrivs också just ha påbörjats. Sådär står det på den utvikbara pärmen till SKA-häftet:

”I och med det utvecklingsarbete som skriften är ett resultat av, har en gemensam lärandeprocess påbörjats.”

Och i BKA-häftet, på den utvikbara pärmens insida:

”Arbetet har inneburit och kommer att innebära nya samverkansformer och en lärande process.”

Ytterligare ett citat som den svaga modaliteten återfinns i är hur modellens användning beskrivs:

”När analysen görs kan man välja att använda sig av fler eller färre nivåer än vad som anges här. Detta styrs av det som inventeras i det tidiga skedet i respektive process. Det ska framgå varför man valt till eller valt bort någon analysnivå.” (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:13).

En av intervjupersonerna förtydligade detta ytterligare:

”Det betonas jätteofta att det här inte är någon sanning och att man inte ska jobba med matrisen genom att fylla varje ruta, utan det är mer tänkt som att man kan sätta fingret någonstans i matrisen och försöka komma igång och tänka på en viktig aspekt utifrån olika geografiska skalor.” (Intervju 2016-11-08)

I sitt arbete med utvecklingen av SKA- och BKA-arbetet på stadsbyggnadskontoret kommer dessa intervjupersoner att fortsätta denna okonkreta metod, handledningen som handläggarna får ska vara mer detaljerad när det gäller vilka möten som ska hållas och med vem:

”...men inte liksom att de här frågorna hör hemma på den här nivån. Hålla analysen öppen, men mer göra metoden tydligare.” (Intervju 2016-11-08)

Hela arbetet med SKA/BKA framstår därmed både ha en stark modalitet sett till en viss del av metoden (vilka ska träffas och när), men också en svagare modalitet när det gäller hur analysen faktiskt ska göras.

Intervjupersonerna från min andra intervju (2016-11-21) diskuterar att de både ser för- och nackdelar med de öppna formuleringarna. De vill inte att SKA-arbetet blir en checklista, samtidigt som de resonerar kring att de kanske hade inkluderat fler exempel på hur en kan planera socialt hållbart om de hade gjort om häftet i dag, liknande de exempel på hur det går att arbeta med barnperspektiv och barnkonsekvensanalys som återfinns i slutet av BKA-häftet. Utifrån ett intersektionellt perspektiv hade flera av de forskare jag återgav i kapitlet med uppsatsens teoretiska ram kunnat bidra med sådana exempel, McDowell (1999), Bonnevier (2007) och Göransson (2012) för att nämna några. Dessa författares bidrag hade kunnat koppla texten i SKA-häftet närmre en utifrån det intersektionella perspektivet levd verklighet och därmed stärkt modaliteten – riktningen i häftets formuleringar.

Den svaga modaliteten kan tolkas på flera sätt, antingen som en inbyggd öppenhet som gör att häftena håller över tid och inte förutsätter vissa kategoriers underordning (förutom barn). Den kan också tolkas i ett mer kritiskt ljus genom att påpeka att ett häfte som är flytande formulerat inte går att använda för ansvarsutkrävande på samma sätt som tydligare formuleringar hade gjort. Ytterligare ett kritiskt perspektiv är hur häftenas svagare modalitet förhåller sig till politikernas (i översiktsplanen och budgeten) modalitetsmässigt starkare meningar, vilket jag analyserade mer under ”Sociala aspekter eller barn” ovan, alltså att politikerna formulerat sig starkt om att arbeta mot samhällets orättvisor, medan denna styrka försvunnit i många formuleringar i framför allt SKA-häftet. Sättet att formulera sig kan också ställas i relation till det Bacchi skrivit om problemformuleringar, vilket jag utvecklar nedan.

6.5 Social hållbarhet eller jämlikhet

Den begreppsdiskussion jag i korthet öppnade upp för i uppsatsens början gällande hur social hållbarhet förhåller sig till jämlikhet är en intressant diskussion att fortsätta i analysen av häftena. Begreppen kan ges olika betydelser, men vad innebär det att social hållbarhet (eller socialt hållbar) står med 15 gånger i SKA-häftet jämfört med att jämlikhet nämns två gånger (och då är en användning citerad från översiktsplanen)? I detta stycke fokuserar jag på SKA-häftet eftersom det samlar stadens vision av arbetet med den jämlikt byggda staden.

”Social hållbarhet” beskrivs i SKA-häftet (2011:6) i en faktaruta med ett citat från Brundtlandkommissionen (det FN-dokument som beskrev hållbar utveckling 1987): ”En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”, medan begreppet jämlikhet inte förklaras. När jag bad intervjupersonerna på stadsbyggnadskontoret resonera om begreppen social hållbarhet och jämlikhet tvekade de fram och tillbaka gällande om något av begreppen är politiskt laddat eller inte. Å ena sidan beskrev de hur ”jämlikhet” har politiska konnotationer medan ”social hållbarhet” anses neutralt och stabilt över tid, samtidigt lyfte de en pågående diskussion om begreppen i Göteborgs stad:

”Det är ju lite den tanken inom ”Jämlikt Göteborg” som man testar just nu, man pratar väldigt mycket om att man ska ta bort politiken ur ”jämlikhet” och få in mänskliga rättigheter på något sätt. [...] Man pratar också mycket om andra vinster med jämlikhet, att det finns både massa sociala och ekonomiska vinster med att prata om jämlikhet. Det är en retorik som man för mycket nu att samhällsekonomiskt så är det mer lönsamt att ha en jämlik stad. Så det är väl ett sätt att försöka ta bort den politiska stämpeln på jämlikhet.” (Intervju 2016-11-08)

De andra intervjupersonerna (2016-11-21) hade däremot en annan ingång till begreppen, de diskuterade hur jämlikhet hänger ihop med klass och resursomfördelning, medan mänskliga rättigheter hänger ihop med diskrimineringsgrunderna, social hållbarhet diskuterade de inte i detta sammanhang, men mänskliga rättigheter nämndes.

Intervjupersonerna skiljer alltså på begreppens betydelse, men beskriver också att betydelsen skiljer sig åt mellan olika förvaltningar. Någon förklaring till varför SKA-häftet tydligt formulerar att arbetet ska göra staden socialt hållbar, medan begrepp som ojämlikhet, jämlikhet, normkritik och mänskliga rättigheter inte är med ger inte intervjupersonerna. ”Jämlikhet” nämns på två ställen i SKA-häftet (2011:22):

”...såväl jämställdhet mellan kvinnor och män som jämlikhet mellan människor från olika samhällsgrupper.”

Så står det i avsnittet om vardagsliv, liksom att begreppet finns med i en faktaruta som citerar stadens översiktsplan (2011:6). Valet att i detta citat skriva ut jämställdhet i stället för att låta det vara en del av det bredare begreppet jämlikhet kan signalera att en större vikt läggs vid könsojämlikheter jämfört med ojämlikheter mellan andra samhällsgrupper (jmf barnperspektivets separering från människoperspektivet). Till skillnad från att SKA-häftet innehåller skrivelsen ”social hållbarhet” eller ”socialt hållbar” 15 gånger framstår ett nämnande i den egenproducerade texten av vardera jämställdhet och jämlikhet inte som någon slump. Nazem Tahvilzadeh (2015:21) skriver i en rapport om organiseringen av social hållbarhet i Göteborg att social hållbarhet kan läsas som ett nyliberalt begrepp som på grund av begreppets koppling till tillväxtbegreppet egentligen inte ifrågasätter rådande maktordningar. Tahvilzadeh beskriver alltså hur kopplingen mellan de tre hållbarheterna: ekologisk, ekonomisk och social, vattnar ur deras förändringskraft (ibid). I det ljuset kan valet att adressera social hållbarhet snarare än jämlikhet, normkritik eller mänskliga rättigheter ses som skapande en vag riktning för arbetet. Bacchi (2009) har problematiserat problemformuleringars innebörd för policys och dess effekter, och skriver om hur val av begrepp får politiska följder, vilket kan sätta ytterligare ljus på begreppsvalet ovan. Genom att använda vissa ord eller begrepp i en policy får den en viss inriktning snarare än andra, menar Bacchi, och i detta sken blir det intressant att Göteborgs stads stadsbyggnadskontor arbetar med social hållbarhet snarare än något annat begrepp. Med Tahvilzadehs kontextualisering av begreppet går det att se social hållbarhet som mindre ifrågasättande av nuvarande maktordningar än andra begrepp, och begreppets sätt att inte konstruera förändring utifrån detta kan ses i ljuset av att häftena inte adresserar att några i dag är privilegierade på bekostnad av andra – vilket jag återkommer till i slutdiskussionen nedan. Även Fischer (2003)

har problematiserat policyformuleringars kontextberoende, sammanhanget påverkar hur policyn kan läsas.

I och med den senaste budgeten för Göteborgs stad har politikerna formulerat visionen ”Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar”, en formulering där begreppen samsas (Göteborgs stad 2015). Även om SKA-häftet formulerades utifrån den budget som formade stadens dåvarande (och ännu gällande) översiktsplan är det värt att notera den skillnad i ordval som finns mellan politiker och de tjänstepersoner som formulerar policys att förverkliga politiken efter, liksom intervjupersonerna som sagt också berättar och bekräftar en skillnad i begreppsförståelse beroende på vilken tjänsteperson en frågar.

Och samtidigt som intervjupersonerna vill hålla analysen öppen för handläggarna antyder de att tjänstepersonerna på stadsbyggnadskontoret behöver handledning i arbetet med de ”sociala aspekterna”.

”Det är väldigt nytt för många att tänka på det här sättet, man märker ju av att det inte finns en tradition av att lyfta ut de här frågorna och diskutera dem specifikt utan det är en väldigt hög tilltro till yrkeskompetensen, är du planerare så tänker du på sånt här av bara farten, men det har ju på något sätt visat sig att det blir ju inte så bra utifrån de här frågorna.” (Intervju 2016-11-08)

Citatet ovan kan problematiseras utifrån socialkonstruktionistisk grund, alla dessa planerare har ju olika syn på världen (verkligheten), samtidigt så är de delar av en institution och delar utbildningsbakgrund och tillgång till styrdokument på arbetsplatsen vilket troligtvis ger deras verklighetsbild mycket gemensamt. Tilltron till den gemensamma yrkeskompetensen kan sättas i sammanhang med det genusgeografiska perspektivets kritik mot stadsbyggnadsfältets modernistiska grund, där det just finns en tilltro till att det går att räkna ut hur den bästa staden ska göras (Knox & Pinch 2010:64). I utredningen *Gestaltad livsmiljö* (SOU 2015:88) kritiseras också det faktum att hållbarhet är nytt på arkitektutbildningarna, vilket gör att många erfarna arkitekter saknar kunskapen. Att som utvecklare av SKA- och BKA-arbetet ha kunskapen om planerarnas synsätt (som både kan ses som generellt modernistiskt och som skiftande från handläggare till handläggare), men inte ge dem ett tydligt gemensamt kunskapsunderlag om modernism, kulturgeografi (och genusgeografi) och intersektionalitet skulle kunna innebära att häftena inte får den betydelse som politikerna har formulerat i översiktsplanen och budgeten. De genusgeografiska teorierna jag återgett har visat på att en måste göra om och göra rätt, medan SKA-häftet istället lägger till ett nytt perspektiv till den existerande planerarkunskapen.

En annan formulering som kan kritiseras utifrån det genusgeografiska perspektivet är den uppdelning som görs i häftet mellan privata och offentliga platser. Platserna ställs emot varandra i en dikotomi (jmf Foucault 1970/1993 om isärhållande), men uppdelningen är däremot inte naturaliserad:

”...uppdelningen mellan privat och offentligt rum är ofta lättare att läsa av när miljön är uppbyggd av kvarter än i en öppnare struktur.” (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:21)

Genom att skriva att *miljöerna ska byggas upp* konstrueras en betydelse av att de skapas/konstrueras. Däremot framstår de som två miljötyper som vi alla känner till, något som går att ifrågasätta med genusgeografisk teori eftersom sådant som kopplas till det privata (vila, omsorg) också utförs på de platser som betecknas offentliga och vice versa att arbete och kommers även pågår på privata platser (Martin 1990). Denna uppdelning i platser som två skilda sfärer har teoretiker inom genusgeografien, genusvetenskapen och de intersektionella teoretikerna dessutom visat hänger ihop med en maktordning där det ena ställs emot det andra och rangordnas. I ett häfte som ska verka för mer rättvisa är det med dessa perspektiv problematiskt att använda sådana begrepp. Vidare beskrivs offentliga platser som platser för möten, och både platsen och aktiviteten konstrueras som eftersträvansvärd:

”Skapa [...] offentliga platser där olika grupper av människor kan mötas.”
(Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:20, faktaruta)

Med den maktanalys som de teorier jag återgett utgår ifrån, där makt konstrueras i relationer, kan en mötesplats inte per definition ses som bra för jämlikheten. Det krävs mer än öppna platser för att möten ska ske, och om möten därutöver ska vara jämlika krävs ytterligare insikter menar exempelvis Ahmed (2011). Det genusgeografiska perspektivet på tillträde till rum (rum som könats) kan kopplas till Bonneviere och Göransson's forskning om staden utifrån sexualitet, där de visat att stängda och undanskymda platser kan vara rum för personer med annan sexualitet än normen. Utifrån dessa forskares bild av platsers öppenhet kan formuleringarna i häftet läsas som reproducerande av den hegemoniska diskursen i stället för omskapande och/eller inkluderande.

En oväntad vändning i inställningen till de diffusa formuleringarna (bristen på problemadressering) i SKA-häftet kom från de två intervjupersonerna på stadsbyggnadskontoret när jag frågade dem varför diskrimineringsgrunderna finns med i SKA-häftets början, men inte senare? Personerna lyste upp och såg plötsligt en potential till förändring inför det nytryck av häftet som ska göras.

”Det är en konkret kommentar, den skulle vi kunna ta med oss. Det gör vi.” (Intervju 2016-11-08)

Här finns alltså å ena sidan en vilja att inte uttala eller adressera nuvarande ojämlikhet eller visionär jämlikhet i häftena, samtidigt som politikerna uttalar den och å andra sidan är tjänstepersonerna som ansvarar för SKA- och BKA-arbetet snabbt beredda att skriva ut diskrimineringsgrunderna (och dess uttalade förtryck) när frågan förs på tal.

6.6 Kategorier som nämns eller inte

Som jag har varit inne på i styckena ovan finns det en skillnad i tydlighet i de två häften jag studerat. En del i hur saker nämns eller inte, och om de nämns – hur nämns de? går att relatera till det jag återgav i metodkapitlet om Foucaults begrepp uteslutning (tabu, dikotomisering, sanningsskapande). I detta stycke går jag närmre in på hur detta görs och hur det kan tolkas med hjälp av min teoretiska ram. Vilka ord uttalas inte och vilka stängs därigenom ute genom konstruktionen av den hegemoniska diskursen om den jämlikt byggda staden? Först skriver jag om hur barn uttalas som åsidosatta, vilket inte gäller andra grupper (rubriken ”6.6.1 Uttalad underordning av barn”) och sedan om vilka kroppars liv som begripliggörs (rubriken ”6.6.2 Människan i de sociala aspekterna”).

6.6.1 Uttalad underordning av barn

Jag skrev under rubriken ”6.3 Två dokument för ett perspektiv” ovan om uppdelningen i två dokument med mål att uppfylla en och samma vision. I analysen fann jag bland annat en dikotomisering där gruppen barn ställs i motsats till gruppen vuxna. Samtidigt som denna dikotomisering konstrueras i BKA-häftet homogeniseras grupperna, vilket denna formulering är ett exempel på:

”Barn vet inte alltid sitt eget bästa, men det gör inte heller den vuxne. Ändå får den vuxne uttrycka sina synpunkter medan barn har betydligt sämre möjligheter att göra det i många sammanhang.” (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:11)

I citatet framstår det som att alla vuxna har något att säga till om, medan inga barn har det. Denna homogenisering framstår som naturligt grundad genom att inte problematiseras. Nästa citat visar ytterligare på hur vuxna framstår som en homogen grupp i BKA-häftet:

”Vuxna betraktas som mogna och sociala, barn däremot som omogna och bara på väg att bli sociala. Barnet är ofullkomligt och den vuxne färdig.” (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:12)

Det senare citatet kan ställas i förhållande till teorier om hur *den andre*, alltså den som inte är norm, generellt beskrivs i termer av ofullkomlighet med mera (de Beauvoir 1948/1999). Den dikotomi som i BKA-häftet ställer vuxna mot barn, ställs med det intersektionella perspektivet även i andra sammanhang (män mot kvinnor, vita mot ickevita och så vidare).

I en jämförelse mellan BKA-häftet och SKA-häftet formuleras barn som åsidosatt grupp oproblematiserat att uttala sig om "...barnens perspektiv måste finnas med." konstateras det i texten (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:9), medan det i SKA-häftet inte framgår om det finns grupper av vuxna som åsidosätts av samhället (jämför dekonstruktionen under "6.2 Sociala aspekter eller barn" där formuleringar om barn prövades för andra grupper). När de sociala aspekterna (sammanhållen stad, samspel, vardagsliv och identitet) beskrivs i SKA-häftet står det om "människor" som till exempel behöver mötas (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:18), medan BKA-häftet ställer frågan om platser för barn kan "...utformas så att jämställda och jämlika förutsättningar skapas?" (Stadsbyggnadskontoret/BKA 2011:26). Att olika grupper av vuxna har olika förutsättningar i den byggda staden uttalas alltså, däremot inte mer än att det är en "rättvisefråga" att stadens miljö är så olika, rättvisan kopplas alltså till platser i stället för människor (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:6).

När barn omnämns i SKA-häftet handlar det om att hänvisa till barnkonsekvensanalysen (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:6) och om barn som beroende av vuxna (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:22f), dessa formuleringar, som hänvisar den socialt åsidosatta gruppen barn till ett dokument på sidan av samt omnämner dem i grupp som beroende av vuxna, homogeniserar gruppen och får deras diskriminering att bli en sidosak till huvudsaken "människan" i SKA-häftet, som hämtar barn på förskolan, men inte själv är barn (eller beroende av andra vuxna).

Att dikotomisera barn och vuxna framstår genom formuleringarna i BKA-häftet, men även SKA-häftet, som naturligt – grupperna framstår som naturligt givna och naturligt åtskilda i leverne och tänkesätt, detta är den hegemoniska diskursen. Ett undantag till dikotomin kan dock ses genom att undersöka hur unga och ungdomar konstrueras i BKA-häftet. Genom att emellanåt formulera "barn och unga" eller "barn och ungdomar" kan gruppen barn som häftet adresserar antingen breddas till att både innehålla barn och ungdom (vem som är ungdom specificeras ej, medan alla under 18 är barn), eller också kan formuleringen skapa ytterligare dikotomisering genom att ungdomar också konstrueras till ett *annat* jämfört med barnen (och jämfört med de vuxna). Ytterligare en breddning av diskussionen kring kategorier och därvid häftande egenskaper görs i följande avsnitt.

6.6.2 Människan i de sociala aspekterna

Med utgångspunkt i den intersektionella analysen har jag med en bred ansats letat efter vilka grupper av kroppar som adresseras i häftena. Som jag skrev under "6.2 Sociala aspekter

eller barn” uttalas gruppen barn ofta i BKA-häftet (liksom att gruppen har hela häftet tillägnat sig), medan SKA-häftet snarare beskriver ”sociala aspekter” och ”människor”.

Där den sociala aspekten ”vardagsliv” utvecklas förekommer de sidor i SKA-häftet där människor och deras olikhet förekommer i störst utsträckning. I texten står det att människor har många gemensamma behov, men ”vi [är] också olika” (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:20), exempel på de olikheter som nämns gäller ålder, kön, hörsel, rullstolsanvändning, ”livsfaser” och biltillgång (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:20f). Inkluderingen av just dessa grupper eller kategorier innebär enligt Foucault exkluderingen av andra, vi är vuxna för att vi inte är barn och tvärtom. Att i stället nämna sätt som vi skiljer oss åt, så som i exemplet med olikheterna ovan, blir inte dikotomt på samma sätt som barn/vuxna, alla har ju en ålder, en hörsel, en ”livsfas” och så vidare. Vad som dessa ickedikotomiserande formuleringar däremot bidrar till är att ännu en gång inte adressera att vissa grupper generellt har det sämre än andra. Även om formuleringen barn gör att gruppen dikotomiseras och lyfts ut som grupp att ta särskild hänsyn till – de är alltså en grupp som genom texten framställs generellt sämre tillgodosedd i samhället, medan vuxna har det ”olika” (ingen framställs ha det generellt sämre). Barngruppen konstrueras till en grupp som är skyddsvärd, medan motsvarande inte görs med någon grupp vuxna.

I SKA-häftet omnämns flera gånger problemet med segregation, här är återigen människan inte uttalad i texten, i stället beskrivs ett skeende.

”Göteborg är i dag i många avseenden en segregerad stad.” (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:16)

Senare på samma sida formuleras att möten över skillnader i:

”...demografi (ålder, kön, hushållstyper), socioekonomi (klass och resursskillnader) eller etnicitet...” (ibid)

...kan motverka det formulerade problemet ”segregation”. I exemplet görs återigen ett val av vilka olikheter vi kan ha, där vissa olikheter genom att formuleras kan bygga på en diskurs där dessa egenskaper ges en förprioriterad plats i den sociala konsekvensanalysen.

Utöver dessa omnämmanden av olikheter görs det tydligaste omnämmandet av dessa våra kroppars olikheter i faktarutan med diskrimineringsgrunderna. Sveriges sju diskrimineringsgrunder skrivs ut: kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder (Stadsbyggnadskontoret/SKA 2011:6). Valet av att adressera just dessa kategorier som strukturer värda att ta hänsyn till och koppla till strukturell diskriminering gör, i Foucaults och hans efterföljares mening, att kategorier blir till. Genom skapandet av kategorier konstrueras

också normer genom vilka som formuleras och vilka som inte blir formulerade. Med Butlers (2006) perspektiv på kön, könsuttryck och sexualitet så tvingas vi, genom dessa normer, in i vissa beteenden för att bli begripliga och på så sätt få levbara liv. Att lagstiftningen kategoriserar just dessa grupper och formulerar grupperna så som de gör är ett val (det kan finnas andra diskriminerade grupper eller andra sätt att se på diskrimineringen av de omnämnda grupperna). Vid en första anblick kan det framstå som att kategorin ”kön” är öppen för alla människor, men eftersom ”könsidentitet” finns som en egen kategori framstår kategorin inte lika öppen längre. Var hör till exempel en transkvinna hemma om hon diskrimineras, är det på grund av kön eller könsidentitet? Om en butch (lesbisk kvinna med maskulint uttryck) diskrimineras, är det då hennes kön, könsuttryck eller sexualitet som anses vara grunden till diskrimineringen? Och så vidare. Den uppdelning som finns i lagstiftningen, och som återges i SKA-häftet kan tolkas som att kön och könsidentitet går att separera, vilket dessa queerteoretiska exempel problematiserar. Vidare kan formuleringen ”sexuell läggning” tolkas som att sexualitet är något fast, vilket utesluter de vars sexualitet inte är sådan. Med Connell (2009) kan jag också lyfta frågan om vem som räknas till en kategori, hon tar upp hur kategorin trans är ett exempel på en kategori vars innebörd skiftar, men denna undran kan gälla all kategorisering eftersom innebörden förändras över tid (jmf även Knox & Pinch 2010:59 om nation och nationalitet som konstruktion).

Alla kategorier är vid en första anblick öppet formulerade, det står inte kvinnodiskriminering, transdiskriminering, barn-och-ungadiskriminering och så vidare, detta gäller dock inte diskriminering på grund av funktionshinder där en viss grupp formuleras som utsatt, till skillnad från den öppna kategorin ”funktion” där alla kroppars skilda funktioner kan ingå. Vad är funktionshinder? blir nästa fråga att ställa sig, FN har en lista på mängder av olika definitioner (Knox & Pinch 2010:323).

Diskrimineringsgrunderna yttras alltså i en faktaruta i SKA-häftet på sidan om vikten av socialt hållbar planering (2011:6), samt att alla utom en (könsidentitet) nämns i förklaringen av kroppars olikhet i brödtexten på samma sida i SKA-häftet. Därefter tas de inte upp mer i häftet. Genom att i SKA-häftets löpande text inte ta upp alla diskrimineringslagens kategorier är det möjligt att tolka en minskad betydelse av faktarutan, där den inte ges utrymme att återges i sin helhet (i och med att könsidentiteten strukits). En annan tolkning har att göra med den uteblivna kategorin könsidentitet (kategorin uteblir i både SKA- och BKA-häftet). Valet att nämna kön, men inte könsidentitet kan tolkas som del i en hegemonisk diskurs där alla anses ha ett kön av två (binär syn på kön), en uppfattning som historikern Laqueur (1994) visat spreds först under 1700-talet. Den grupp med ickebinära kroppar, som bland annat de

tidigare återgivna forskarna Bonnevier (2007) och Göransson (2012) visat åsidosätts generellt, fortsätter därmed åsidosättas i ett häfte vars syfte är att motverka detta, och att arbeta för inkludering.

Ytterligare ett exempel på uteslutning och naturalisering är de tillfällen i häftena då det står att hänsyn ska tas till cyklister och fotgängare. Genom att inte nämna andra sätt att ta sig fram och planera staden för går det att tolka texten som att den ”människa” eller kropp som staden byggs för är normfungerande (det vill säga går på två ben med bra balans och utan hjälpmedel).

När det gäller denna diskussion om kategoriseringar går genusvetenskapen och queerteorin delvis isär. Å ena sidan finns det de genusgeografiska teoretiker (Friberg & Larsson 2002, McDowell 1999) som hävdar att genom att adressera grupperns olika behandling och tillträde till rummen så kan vi få möjlighet att med hjälp av denna klarsyn förändra. Å andra sidan finns queerteoretikerna (Bonnevier 2007, Butler 2006, Göransson 2012) med motvilja mot att formulera grupper eftersom kategoriseringarna riskerar att stabilisera och naturalisera egenskaper och därmed positioner. SKA-häftet skulle kunna läsas som queer i sitt sätt att inte formulera vilka kroppar det handlar om som (likt barnen i BKA-häftet) behöver tas extra hänsyn till. Samtidigt har jag flera gånger återgett hur det med min teoretiska ram går att se de kategoriseringar som väl görs som problematiska med tanke på vilka kategorier som valts ut och hur de formulerats.

Till denna diskussion kan knytas de resonemang som alla intervjupersoner förde kring att lyfta ut fler perspektiv än barnens, till exempel äldre- och jämställdhetsperspektiv (Intervju 2016-11-08, Intervju 2016-11-21). Här formuleras återigen en skillnad i att äldreperspektivet (likt barnperspektivet) definierar en specifik åsidosatt grupp med gemensam ålder medan jämställdhetsperspektivet som det formuleras inkluderar alla oavsett kön (någon åsidosatt eller överordnad grupp specificeras ej). Intervjupersonerna är överens om att denna separering inte kommer att ske, så länge inte politikerna formulerar en sådan prioritering (Intervju 2016-11-08).

Trots att den analys jag gjort hittills i detta stycke handlar om kategorisering i dokumenten handlar SKA-häftet, som jag skrivit tidigare, mest om att ta tillvara *människans* sociala aspekter. Men vem är denna människa? Eller skulle hen kunna kallas *kropp*?

Historiskt finns enligt de Beauvoir, och de genusvetare med flera som följt i hennes fotspår, en hegemonisk diskurs där människan är lika med man. Det är bland annat utifrån detta, samt utifrån förklaringen till kroppsbegreppets relevans i kapitlet med uppsatsens

teoretiska ram som SKA-häftets ”människa” kan ifrågasättas. ”Människan” kommer, har senare intersektionella genusvetare visat (De los Reyes & Mulinari 2005), med fler normer än maskulinitet – till exempel vithet, heterosexualitet, normfungerande kropp med mera, vilket är en del av varför kroppsbegreppet förespråkats. Om en, med Joanne Martins metod, provar att byta ut människa mot kropp är det möjligt att ta in den kunskap som genusgeograferna presenterat: vi upplever staden som kroppar, vi möter den som kroppar och den måste därmed byggas för kroppar (Connell 2009, McDowell 1999). En dekonstruerad titel skulle kunna vara:

”[SKA] social konsekvensanalys, *kroppen* i fokus 1.0”

Eller i inledningen:

”All planering måste utgå från *kroppar*.”

Genom att byta ut människa, ett begrepp som konstrueras som naturligt, mot kropp – ett begrepp som med dess förespråkare fyllts med ett ifrågasättande av denna konstruerade naturlighet/neutralitet blir det möjligt att ge den modernistiska planeringen ett annat perspektiv.

Konstruktionen ”människa” kan dessutom problematiseras genom den intersektionella gren som inte bara undersöker maktordningar mellan människor utan tar in alla levande varelser i analysen och diskuterar människors förtryck av ickemänskliga djur (vi är alla djur, speciecism kallas maktordningen, Birke 2012), med en intersektionell ingång finns alltid fler kategorier av maktordningar att se till.

Med dessa teoretiska kritiska perspektiv kan termen människa ses som problematisk. Ytterligare problematik adderas av det faktum att denna människa i häftet som sagt bara i undantagsfall benämns som olika (antingen bara olika eller utifrån vissa aspekter olika, se tidigare resonemang). Användandet av begreppet människa i det dokument som sammanfattar stadens arbete med en jämlikt byggd stad kan i och med begreppets historiska kontext bli ett sätt som diskursen hegemoniseras genom att institutionaliseras. Människan, med allt den kan betyda, sätts med detta teoretiska perspektiv fortfarande i främsta rummet.

7. Slutsats/diskussion

Vi har snart nått vägs ände, eller resans början beroende på hur en ser det. I detta diskuterande kapitel problematiserar jag resultatet och analysen i kapitlet ovan. Men först sammanfattas uppsatsen hittills samt att jag återknyter till studiens inledande frågor.

I denna diskursanalys av hur två ledande dokument för Göteborgs stads arbete för jämlikt byggande har jag utgått ifrån en teoretisk ram baserad i genusvetenskap, queerteori, intersektionalitet och genusgeografi. Med denna ingång fann jag att dokumenten reproducerar vissa normer, vilket står i kontrast till syftet med dem.

- *Hur formulerar stadsbyggnadskontoret i Göteborgs stad sitt arbete för en jämlikt byggd stad i häftena för social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys?*

Arbetet formuleras i två separata dokument, ett för gruppen människor och ett för gruppen barn. Även om det är två dokument görs analysen ibland som en enda. Häftena citerar visioner från översiktsplanen och diskrimineringsgrunderna, men därefter skiljer sig häftena åt. SKA-häftet formulerar i liten utsträckning någon grupp som åsidosatt, medan det är hela syftet med BKA-häftet. Tonen i BKA-häftet är också mer uppmanande till aktion än SKA-häftets.

- *Vilka grupper pekas ut och hur görs detta i häftena?*

Barn och vuxna pekas ut, unga och människor är också vanliga formuleringar. Till ovanligheterna hör formuleringar om andra grupper eller specificeringar av människors/kroppars olikheter. Diskrimineringsgrunderna finns med i löpande text, men ”könsuttryck” är undantaget. Funktion behandlas uppdelat i de med hinder och de utan, sexualitet konstrueras som fast och det formuleras inget utrymme för fler diskrimineringsgrunder än de som ryms i rådande lagstiftning.

- *Vilka grupper premieras/åsidosätts i häftena och hur?*

Vuxna konstrueras i BKA-häftet som en grupp med makt och agens, medan barn konstrueras till en grupp att skydda och ta hänsyn till utöver det egna vuxenperspektivet. I SKA-häftet formuleras inte att det finns grupper av vuxna som behöver tas hänsyn till på samma sätt som barn. Personer som inte är binära (man eller kvinna) åsidosätts genom formuleringar i bägge häftena. Andra personer än barn som inte har samma möjligheter som många vuxna att vara delaktiga i demokratin lyfts inte fram.

Det har nu blivit dags att diskutera de problematiseringar som min diskursanalys lett fram till. I min analys av ett av de sammanfattande dokumenten om Göteborgs stads arbete för en jämlikt byggd stad, SKA-häftet, har jag alltså kunnat se hur dokumenten reproducerar vissa normer. Dessa normer riskerar att konservera den ojämlikt byggda staden – alltså tvärtemot det politiskt formulerade syftet med SKA-arbetet. Normerna reproduceras i stor utsträckning även när det gäller BKA-arbetet. Genom att inte problematisera människan (eller barnet) i större utsträckning riskerar normerna att reproduceras istället för att utmanas. Förutom att jag

med stöd i min teoretiska ram (genusvetenskapen, queerteorin, intersektionaliteten och genusgeografin) kan ifrågasätta att grupper inte adresseras i särskilt stor utsträckning så kan jag också se problematiken som drabbar både transpersoner och personer med annan kroppsfunction än normen genom formuleringarna kopplat till dessa grupper, formuleringar som distanserar och utestänger. Även om en av intervjupersonerna satte häftena i perspektiv och förklarade hur komplext sammanhanget den jämlikt byggda staden är, med beslut som fattas på andra nivåer, som fattats förut, av privata aktörer eller andra förvaltningar, så kan dokumentet ses som en tongivande del av arbetet för ”Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar” (Göteborgs stad 2015). Med utgångspunkt i resultatet av min analys anser jag att det är problematiskt att de tydligare visionerna i den av politiker producerade översiktsplanen tycks bli mer lågmälda och otydliga i SKA-häftet, medan det återfinns en annan skärpa i BKA-häftet.

Den utestängning av grupper som görs i dokumenten, och som jag analyserade under rubriken ”6.6 Kategorier som nämns eller inte” kan problematiseras med stöd hos Bacchi då det är ännu en del i sättet att inte adressera vad det handlar om och vad vitsen med SKA-arbetet är på ett tydligt sätt. En bristande problemformulering är ett stort problem för implementering (Bacchi 2009). Som jag skrev i ”6.5 Social hållbarhet eller jämlikhet” är begreppet ”social hållbarhet” inte så ifrågasättande av nuvarande (makt)ordning jämfört med andra begrepp på temat vilket tillsammans med att grupper inte pekats ut – varken de som tar eller undantas plats i staden – utifrån Bacchi kan ses som skapande en policy som inte följer den problemformulering och de mål som politikerna har formulerat. Med utgångspunkt i resultatet av min studie, och med stöd hos Bacchi, Fischer och de genusgeografiska teoretiker jag presenterade i teorikapitlet vill jag med denna uppsats argumentera för vikten av att tydligare adressera rättviseaspekten i SKA: staden ska byggas med SKA för att bli mer rättvis, i betydelsen mindre ojämlik. För att uppnå detta behöver nuvarande ojämlikhet adresseras tydligare, även om detta inte ska göras som checklistor (precis som intervjupersonerna är noga med) så menar jag utifrån min studie att en för att kunna förändra något måste arbeta normkritiskt (utifrån den intersektionella analysen) och då måste även de verktyg en arbetar med vara formulerade normkritiskt, vilket tydliggjordes genom dekonstruktionerna i resultatkapitlet. Om vi inte ständigt påminns om kroppars olikheter och olika förutsättningar där vissa har det enklare än andra så kommer vi att fortsätta agera ungefär som vi alltid har gjort, vilket genusgeografer som Larsson, Friberg (2002) och McDowell (1999) är överens om.

Häftena är som sagt bara en liten del av att skapa en mer jämlik (och därmed socialt hållbar) stad eftersom många beslut redan är tagna (marken var redan utlovad till byggande av bostadsrätter etcetera). Ytterligare ett problem som både den sociala konsekvensanalysen och barnkonsekvensanalysen möter är, enligt en intervjuperson, att politikerna trots sin uttalade intention i budget och översiktsplan inte fattar beslut med hänsyn till SKA/BKA och att de dessutom föredrar konsekvensbeskrivningar som bara beskriver positiva konsekvenser med förslag istället för att tvingas hantera komplexa analyser. Handläggarna kan vara hur kunniga som helst (vilket en intervjuperson påpekat 2016-11-21), men om det finns en press att bara leverera positivt klingande analyser eller om eventuella negativa aspekter ändå inte tas hänsyn till får dokument som dessa en ringa effekt på den stad som kroppar bebor.

Även om jag studerat två häften, och sett hur normer reproduceras i bägge kommer jag nu att gå mer in på problematiseringen av SKA-häftets potentiella följder. I ett större perspektiv kan konsekvensen av att SKA-häftet i viss utsträckning reproducerar normer bli att den byggda staden fortsätter att vara mer till för vissa än andra kroppar. Även om handläggarna på stadsbyggnadskontoret har fler dokument än SKA-häftet att luta sig emot vill jag påstå att ett så pass spritt dokument säger något om de normer som finns att förhålla sig till på stadsbyggnadskontoret i Göteborg. Om de normer som är formulerade i skrift i SKA-häftet stämmer något så när överens med de som sedan görs gällande i detaljplaner och andra tvingande dokument får det sannolikt konsekvenser i den byggda staden. Om normerna gällande till exempel kön och funktion, och en normativ kroppssyn som ser objekt snarare än subjekt byggs in i staden kan det till exempel få konsekvensen att grupper som redan i dag åsidosätts fortsätter att vara åsidosatta. Med tanke på den koppling som till exempel Wilkinson och Pickett (2010) har gjort mellan jämlika rum och demokrati kan den långtgående konsekvensen av den reproducerade maktordningen i SKA-häftet vara att vissa grupper fortfarande inte upplever sig delaktiga i demokratin, vilket enligt samma författare får konsekvenser i form av bland annat sämre hälsa, sämre ekonomi och mindre politisk stabilitet. Att vara åsidosatt, att med Ahmed (2011, 2013) hejdas eller skava i samhället, eller med Butler (2006) att vara obegriplig, kan få till följd att en inte tar aktiv del i demokratin, i samhället. Att vissa kroppar inte deltar eller upplever sig vara delaktiga är ett tillkortakommande för demokratin och för stadens vision om ”ett Göteborg för alla” (Göteborgs stad 2015).

Även om jag i detta arbete riktat in mig på Göteborgs stads arbete för en jämlikt byggd stad vill jag med denna analys öka intresset för normkritik på ett högre policyanalytiskt plan.

Som Alnebratt och Rönnblom (2016) har konstaterat har det jämställdhetspolitiska arbetet inte varit särskilt framgångsrikt, dokument har formulerats men inte fått några större effekter. Alnebratt och Rönnblom fokuserade på jämställdhet, alltså jämlikhet mellan kön, vilket också är den riktning som den nya myndigheten ska ha (Regeringen 2016b). Utifrån min teoretiska ram, det vill säga med intersektionalitetens och queerteorins breddande av maktanalysen till att rymma fler kategorier än kön och en mer komplex syn på kategori, samt hur dessa teorier kan användas för att kritisera den kritiska geografi (kulturgeografi och genusgeografi) som finns i dag, samt med tanke på hur ledande politiker alltså fortfarande utgår ifrån en maktanalys där kön är den enda struktur som konstrueras icke önskvärd (ibid) vill jag hävda att den analys jag presenterat i denna studie i viss mån är applicerbar i en bredare kontext än bara för Göteborgs stads stadsplanering. Även om kategorisering och utestängning inte skapar precis samma hegemoniska diskurs som i de dokument jag studerat så finns exempelvis en binär syn på kön, en syn på diskrimineringsgrunder som oproblematiserade och så vidare även i exempelvis regeringsförklaringen (2016a). Genom att återgå till den socialkonstruktionistiska utgångspunkt jag började denna uppsats med, en ansats där ord och dess sammanhang anses ha betydelse för hur vi förstår världen, vill jag argumentera för att den jämlika staden inte kan skapas utan att normkritiken genomsyrar de dokument som tjänstepersoner arbetar enligt.

8. Vidare forskning

Den självklara följden på denna uppsats skulle vara att göra en implementeringsanalys för att utforska hur orden förhåller sig till verkligheten, och varför utvecklingen inte går bättre, det vill säga varför staden inte planeras mer jämlikt. Men vad jag skulle vilja genomföra så småningom är en undersökning av de offentliga rummens estetik och vilka kroppar som känslomässigt bekräftas eller som börjar skava av denna estetik. Genom den bild av ämnet stadsbyggnad och jämlikhet som litteraturstudierna inför uppsatsen gav visade det sig att detta område inte är utforskat ordentligt. Det finns studier på hur kroppar rör sig i rum sett ur en eller ett par intersektionella aspekter, men ingen som samlar alla kroppars varande i rummen och dessutom har fokus på de offentliga rummen, de rum vi äger tillsammans. De studier som gjorts konstaterar kanske *att* ett rums estetik har betydelse, men går oftast inte närmare in på *hur*. Den studie jag föreställer mig saknas skulle innebära både en ikonografi, semiotik och intervjuer med människor om deras kroppar i olika rum. Utgångspunkten skulle alltså fortfarande kunna vara förvaltningsteoretisk med inriktning på de rum där den demokratiska maktutövningen sker. Skulle det gå att genom estetik förbättra demokratin?

9. Referenser

A

- Ahmed, S. (2011). *Vithetens hegemoni*. Hägersten: Tankekraft.
- Ahmed, S. (2013). *The cultural politics of emotion* [Elektronisk resurs]. Hoboken: Taylor and Francis.
- Ahrne, G. (2010). Intersektionalitet. I *Ett delat samhälle: makt, intersektionalitet och social skiktning*. (S. 146-164). Malmö: Liber.
- Alm, E. (2006). *"Ett emballage för inälvor och emotioner": föreställningar om kroppen i statliga utredningar från 1960- & 1970-talen*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2006. Göteborg.
- Alnebratt, K. & Rönnblom, M. (2016). *Feminism som byråkrati: jämställdhetsintegrering som strategi*. Stockholm: Leopard.
- Alves, M., Bonnevier, K., Kristiansson, T., (2013). Manövrera runt och slå sönder. *Bang, nummer 2*, 29-33.
- Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Diss. Stockholm: Univ., 2004. Stockholm.
- Ambjörnsson, F. (2006). *Vad är queer*. Stockholm: Natur och kultur

B

- Bacchi, CL (2009) *Analysing policy. What is the policy problem represented to be?* Frenchs Forest: Pearson.
- Beauvoir, S.D. (1948/1999). *Det andra könet*. (2. uppl.) Stockholm: PAN pocket.
- Barrow, C.J. (1997). *Environmental and social impact assessment: an introduction*. London: Arnold.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1998). *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. (2. uppl.) Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Birke, L. (2012). Unnamed Others: How can Thinking About "Animals" Matter to Feminist Theorizing? I *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 20:2
- Bonnevier, K. (2007). *Behind straight curtains: towards a queer feminist theory of architecture*. Diss. Stockholm : Kungliga tekniska högskolan, 2007. Stockholm.
- Boréus, K. (2015). Diskursanalys. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) (S 176-190) Stockholm: Liber.
- Butler, J. (2006). *Genus ogjort: kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

C

Connell, R. (2009). *Om genus*. (2., utvidgade och omarb. uppl.) Göteborg: Daidalos.

D

De los Reyes, P. & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

E

Eriksson-Zetterquist, U. & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

F

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.

Fischer, F. (2003). *Reframing public policy: discursive politics and deliberative practices*. Oxford: Oxford University Press.

Friberg, T. & Larsson, A. (2002). *Steg framåt: strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering*. Lund: Univ.. (läst som PDF)

Forsberg, G. (2003). *Genusforskning inom kulturgeografien: en rumslig utmaning*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.

Foucault, M. (1975/1993) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.

Foucault, M. (1970/1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion.

G

Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks of Antonio Gramsci*. London: Lawrence and Wishart.

Grosz, Elisabeth (1992) Kroppar-städer. I Skriftserien Kairos *Arkitekturteorier* (nr 5, 1999). Stockholm: Raster.

Gustavsson, M., (2014). Hen, en, man och jag – personliga pronomen i feministiskt skrivande. I Lundberg A., och Werner, A., *Kreativt skrivande och kritiskt tänkande i genusvetenskap*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.

Göransson, M. (2012). *Materialiserade sexualiteter: om hur normer framträder, förhandlas och ges hållbarhet*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2012. Göteborg.

Göteborgs stad (2009). *Översiktsplan för Göteborg, Del 1, Utgångspunkter och strategier*.

Göteborgs stad (2013). *Att använda matriserna SKA/BKA*

Göteborgs stad (2015). *Budget 2016. För ett jämlikt och hållbart Göteborg. Mål och inriktningsdokument för Göteborgs Stad*.

H

Hansson, B. (2011). *Skapa vetande: vetenskapsteori från grunden*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Haraway, D.J. (1991). *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*. London: Free Association Books.

Hirdman, Y. (2003). *Genus: om det stabila föränderliga former*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Häger, B. (2007). *Intervjuteknik*. (2., [omarb. och uppdaterade] uppl.) Stockholm: Liber.

J

Jarvis, H., Kantor, P. & Cloke, J. (2009). *Cities and gender*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.

K

Knox, P.L. & Pinch, S. (2010). *Urban social geography: an introduction*. (6. ed.) Harlow: Prentice Hall.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

L

Laclau, E. & Mouffe, C. (2008). *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg: Glänta.

Larsson, A. (2006). Makten över rummet. Om genusvetenskap i stadsplaneringen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift 2-3(06)*, 29-47.

Laqueur, T. (1994). *Om könnens uppkomst: hur kroppen blev kvinnlig och manlig*. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion.

M

Martin, Joanne (1990) Deconstructing organizational taboos: The suppression of gender conflict in organizations. I *Organization Science*. 1(4) 339-359

McDowell, L. (1999). *Gender, identity and place: understanding feminist geographies*. Cambridge: Polity.

Mohanty, C.T. (red.) (1991). *Third World women and the politics of feminism*. Bloomington: Indiana University Press.

N

Nationalencyklopedin, *jämlikhet*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/jämlikhet> (hämtad 2016-10-30)

Nilsson, M. (2008). *Våra äldre [Elektronisk resurs] : Om konstruktioner av äldre i*

offentligheten. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2008. Linköping.

Nordenstam, K. (2003). *Genusperspektiv på språk*. Stockholm: Höskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.

Nyström, J. (2003). *Planeringens grunder: en översikt*. (2., [rev. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

P

Piketty, T. & Goldhammer, A. (2014). *Capital in the twenty-first century* [Elektronisk resurs].

R

Regeringen, (2016a). *Regeringsförklaringen*.

<http://www.regeringen.se/tal/2016/09/regeringsforklaringen-den-15-september-2015/> (hämtad 2016-12-02)

Regeringen (2016b). *Regeringen avser att inrätta en jämställdhetsmyndighet*.

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/09/regeringen-avser-att-inratta-en-jamstalldhetsmyndighet/> (hämtad 2016-12-13)

S

Schough, K. (red.) (2002). *Svensk kulturgeografi och feminism: rötter och rörelser i en rumslig disciplin*. Karlstad: Univ., Inst. för samhällsvetenskap, Kulturgeografi.

SFS 2010:900, *Plan- och bygglag*, Stockholm: Näringsdepartementet

SOU 2015:88 *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design*. Stockholm: Wolter Kluwer Sverige AB.

Stadsbyggnadskontoret/SKA (2011). *[SKA] Social konsekvensanalys, människor i fokus 1.0*. Göteborg: Göteborgs stad stadsbyggnadskontoret.

Stadsbyggnadskontoret/BKA (2011). *[BKA] Barnkonsekvensanalys, barn och unga i fokus 1.0*. Göteborg: Göteborgs stad stadsbyggnadskontoret.

Stadsbyggnadskontoret (2015). *Sociala aspekter i detaljplaneprocessen – En granskande analys av uppstartade planer och program från 2013. Tendenser, utvecklingsområden och förslag*.

T

Tahvilzadeh, N. (2015). *Socialt hållbar stadsutveckling?: stadsdelsnämnderna, stadsutvecklarrollen och sociala konsekvensanalyser i planeringen av Göteborgs stad*.

Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Tilly, C. (2000). *Beständig ojämlikhet*. Lund: Arkiv

V

Varga, T. (2015). *Sociala konsekvensbedömningar i Malmö stads planering*

(Kandidatuppsats). Lund: Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Uni.

Tillgänglig:

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=5461979&fileId=5468434> (hämtad 2016-12-05)

W

Wilkinson, R.G. & Pickett, K. (2010). *Jämlikhetsanden: därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*. Stockholm: Karneval.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Intervjuer:

Intervju 2016-11-08, två personer som arbetar på stadsbyggnadskontoret med att utveckla SKA-arbetet. Göteborg.

Intervju 2016-11-21, två personer som arbetar på social resursförvaltning, en med att utveckla SKA-arbetet och en som var med och utvecklade det när häftena producerades. Göteborg.

10. Bilagor

10.1 Intervjuguide 2016-11-08

Vad är det ni jobbar med nu?

- Vilken är din urkesroll?
- Vad är det ni arbetar med nu?
- Varför gör ni det, varför nu, på uppdrag av vem?
- Hur ser det framtida arbetet med SKA/BKA ut?
- Hur ser stadsbyggnadskontorets framtida arbete med jämlik/social hållbarhet ut, om det ej är kopplat till SKA/BKA?
- Vad har hänt med S2020?

Vad är grunden i arbetet med socialt hållbar planering i Göteborg?

- Vilka dokument är viktigast för stadsbyggnadskontorets arbete med sociala hänsynstagande? (ÖP, detaljplaner, häftena...)
- Vilket används mest
- Hur används ÖP i den dagliga verksamheten? Läses det kontinuerligt i den dagliga verksamheten eller är det bara ett dokument som finns?

Berätta om SKA- och BKA-verktygen, hur används de?

- Hur länge har SKA/BKA funnits?
- När det pratas om ”analysverktyget” vad är det då man menar?
- Hur används det, är det häftet eller något annat dokument?
- Vem har fått häftet? Har allmänheten tillgång till det, hur?
- Vem skrev häftet? Var kom initiativet ifrån? Vem bestämde vilka som skulle vara med?
- Hur görs konsekvensanalyserna till en detaljplan? Hur går arbetet/processen till?
- Vem väljer vilka delar av analysen som kommer med i detaljplanen? Görs alltid separat SKA och BKA innan de skrivs in i planen?

Några funderingar jag hade i läsningen av dokumenten:

- Vilka begrepp använder ni, social hållbarhet, socialt hänsynstagande, jämlikhet, normkritik osv? Varför eller varför inte?
- Brukar det pratas normkritik på SBK eller mer ”sociala aspekter”, dvs vad är ”sociala aspekter”, vad kan det vara, vad brukar det vara?
- När det står om ”tillgänglighet”, vad menas?
- Hur har de kritiska rapporterna från Tahvilzadeh och praktikanterna tagits emot? Följder?

10.2 Intervjuguide 2016-11-21

- Vad var din roll i arbetet med SKA/BKA då?
- Vad är den nu?

Hur är häftena tänkta att användas?

- För vem?

Hur kommer det sig att BKA är på sidan av?

- Varför är BKA så mycket mer utförlig?

Hur kom SKA-häftet till?

- Hur sattes tonen i texten?
- Fanns det en diskussion kring formuleringar och begrepp?
- Jag tänker till exempel på begreppet ”sociala aspekter”, valet av det?
- Vilka olikheter mellan människor som benämns och hur de benämns?
- Dvs barn som grupp pekas ut som åsidosatt grupp, men ej andra grupper. Har detta diskuterats?

Om dokumentet skrivits i dag, hade det formulerats annorlunda?

- Hur?